

BOGDAN PIEC

Lublin

PRAŁACI KAPITUŁY KATEDRALNEJ KRAKOWSKIEJ DO POCZĄTKÓW XIV WIEKU

W średniowiecznej administracji kościelnej jedną z najważniejszych instytucji była kapituła. Według *Encyklopedii kościelnej* kapituła jest to zorganizowane kolegium kanoników instalowanych i posiadających prawo głosu w katedrze (kapituła katedralna), lub w kolegiacie (kapituła kolegiacka). Nazwa pierwotnie dotyczyła miejsca, w którym się gromadzili kanonicy, później przeszła na samą instytucję czyli korporację¹. Miała bardzo wielkie znaczenie, nazywano ją często senatem biskupim. Wspomagała biskupa w zarządzie diecezją, służyła radą, a nawet miała prawo kontrolować jego poczynania. Kapitułom przysługiwało prawo *veta*, bo w wielu sprawach biskup mógł wydawać decyzje tylko *de consensu capituli*. W czasie wakansu stolicy biskupiej kapituła wybierała administratora diecezji, miała własne statuty, osobny ubiór chórowy, pieczęcie i majątki².

Kapitułę można rozpatrywać jako instytucję albo jako konkretną grupę ludzi, którzy w niej działali. Aby dobrze zrozumieć mechanizmy działania kapituły trzeba przyjrzeć się przede wszystkim ludziom, którzy tę instytucję tworzyli. Dopiero poprzez poznanie ludzi możemy dojść do rozpoznania charakteru i działalności instytucji. W wielu przypadkach członkowie kapituł stanowili elitę polityczną i kulturalną, przynajmniej na terenie własnej diecezji, a często w skali całego kraju³.

¹ *Kapituła*. W: *Encyklopedia kościelna*. Pod red. M. Nowodworskiego. T. 9. Warszawa–Płock–Włocławek s. 519-536.

² S. Zachorowski. *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*. Kraków 1912.

³ J. Bieniak. *Urząd jako droga awansu w średniowiecznej Polsce*. W: *Pamiętnik XII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich*. T. 2. Katowice 1979 s. 59-60.

W artykule tym zajmujemy się działalnością prałatów kapituły katedralnej w Krakowie do początków XIV w. Celem artykułu jest scharakteryzowanie tej grupy ludzi, którzy kierowali kapitułą krakowską, dlatego należało się przyjrzeć każdej osobie zarejestrowanej w źródłach. Dokonano tego metodą testacyjno – genealogiczną. Dla każdej osoby starano się ustalić: pochodzenie terytorialne, przynależność rodową, wykształcenie oraz przebieg kariery zarówno kościelnej, jak i politycznej (o ile taka występowała). Ustalenie tego wymagało utworzenia biogramów, które ze względu na ograniczenia wydawnicze nie mogą być tu opublikowane. Nie można się więc do nich odwoływać. Zamiast nich umieszczono na końcu artykułu aneks, w którym podano wskazówki bibliograficzne odnoszące się do konkretnych prałatów. Zajęcie się prałatami bez uprzedniego zapoznania z urzędami kapitulnymi (prałaturami), które oni piastowali, wydaje się niemożliwe. Jeżeli zaś chodzi o prałatury w kapitule krakowskiej, to dano ogólną ich charakterystykę, ustalono liczbę oraz precedencję. Również zajęto się ważnym problemem kancelariatu w kapitule krakowskiej.

Pod względem chronologicznym praca obejmuje okres od założenia kapituły do początków XIV w., teoretycznie do roku 1326, kiedy to biskup Nanker został przeniesiony z biskupstwa krakowskiego na wrocławskie. W niektórych wypadkach okres ten jest przedłużony poza tę datę. Dotyczy to tych prałatów, którzy rozpoczęli działalność w kapitule przed 1326 r., a zakończyli po tym roku. Stąd przyjęty początek XIV w.

*

Kapituły polskie doczekały się już bogatej literatury. Materiał bibliograficzny wykorzystany w artykule można podzielić na kilka grup. Pierwszą grupę stanowią opracowania dotyczące początków Kościoła w Polsce i zajmujące się historią kanonikatu w szerszym kontekście. Należą do nich prace W. Abrahama⁴, J. Szymańskiego⁵, *Kościół w Polsce* pod redakcją J. Kłoczowskiego⁶ oraz *Historia Kościoła w Polsce* pod redakcją B. Kumora i Z. Obertyńskiego⁷. Druga grupa to opracowania *sensu stricto* przedstawiające dzieje kapituł. Są to podstawowa – i jak dotąd nie zastąpiona – monografia do tego tematu S. Za-

⁴ *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy XII wieku*. Poznań 1962.

⁵ *15 lat badań nad dziejami kapituł katedralnych i kolegiackich (1946-1960)*. „Zeszyty Naukowe KUL” 5:1962; t e n ż e. *Biskupstwa polskie w wiekach średnich. Organizacja i funkcje*. W: *Kościół w Polsce*. T. 1. Pod red. J. Kłoczowskiego. Kraków 1968; t e n ż e. *Kanonikat*. W: *Słownik Starożytności Słowiańskich*. T. 2. Wrocław 1964; t e n ż e. *Z zagadnień vitae canonicae w Polsce XI–XII wieku*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 4:1963.

⁶ Kraków 1968. Szczególnie ważny jest tutaj rozdział J. Szymańskiego, zob. przyp. 5.

⁷ Poznań 1974.

chorowskiego *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*⁸, opracowanie S. Librowskiego dotyczące kapituły wrocławskiej⁹, częściowo praca J. Nowackiego, w której można znaleźć informacje odnoszące się do kapituły poznańskiej¹⁰ oraz monografia kapituły płockiej W. Góralskiego¹¹. Są to jednak prace, które zajmują się kapitułami jako instytucjami. W ostatnich latach zaczynają rozwijać się badania nad składem osobowym kapituł polskich. Nie wystarczają już klasyczne opracowania J. Korytkowskiego dla kapituły gnieźnieńskiej¹² czy A. Mańkowskiego dla kapituły chełmińskiej¹³. Nie wyklucza to jednak faktu, iż w niektórych wypadkach prace te stanowią nie zastąpiony leksykon wiedzy. Najbardziej interesujące mnie zagadnienie składu osobowego przedstawia praca K. Doli dotycząca kapituły wrocławskiej. Autor uwzględnia w niej wyniki badań historyków niemieckich¹⁴. Podobnie jest z pracą A. Radziwińskiego, w której przedstawiony został skład osobowy kapituły płockiej¹⁵. Trzecią grupę opracowań stanowią pozycje dotyczące bezpośrednio prałatów krakowskich. Niestety kapituła krakowska nie doczekała się jeszcze swojej monografii. Jedyne B. Przybyszewski podjął próbę opracowania jej składu osobowego za kanonikatu Jana Długosza¹⁶. Podstawową pracą, do której trzeba sięgnąć przy opracowywaniu biogramów prałatów krakowskich, jest monumentalne dzieło L. Łętowskiego¹⁷, niestety już zdezaktualizowane. Na 63 prałatów zidentyfikowanych przeze mnie w źródłach tylko 33 odnotowanych jest w katalogu Łętowskiego. Na temat pozostałych 30 brak informacji. Częściowe wiadomości dotyczące prałatów krakowskich zawierają publikacje dotyczące bezpośrednio problemów omawianych w pracy. O pochodzeniu prałatów można znaleźć informacje u F. Piekosińskiego¹⁸, który pisał o rycerstwie małopolskim w wiekach średnich. Wiele danych znajduje się w

⁸ Zob. przyp. 2.

⁹ *Kapituła katedralna wrocławska. Zarys dziejów i organizacji*. Warszawa 1949.

¹⁰ *Dzieje archidiecezji poznańskiej*. T. 2. Poznań 1964.

¹¹ *Kapituła katedralna w Płocku XII–XVI wiek*. Płock 1979.

¹² *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej*. T. 1-4. Gniezno 1883.

¹³ *Prałaci i kanonicy katedry chełmińskiej od założenia kapituły do naszych czasów*. „Rocznik TNT” 33-34:1926-1927 t. 1-2.

¹⁴ *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku*. Lublin 1983. Autor zajmuje się również ustrojem kapituły wrocławskiej.

¹⁵ *Prałaci i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i w I połowie XV wieku*. T. 1. Toruń 1991.

¹⁶ *Kapituła krakowska za kanonikatu Jana Długosza (1436-1480)*. W: *Długossiana. Studia historyczne w 500 rocznicę śmierci Jana Długosza*. Cz. 1. Pod red. S. Gawędy. Warszawa 1980.

¹⁷ *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 1-4. Kraków 1852.

¹⁸ *Rycerstwo polskie wieków średnich*. T. 1-3. Kraków 1896-1902.

monografiach sławnych rodów polskich. Do tej grupy należą opracowania K. Górskiego o rodzie Odrowążów¹⁹, Z. Wdowiszewskiego (dotyczące rodu Bogoriów)²⁰ oraz S. Kozierowskiego²¹, E. Lenarda²² i W. Semkowicza²³.

O studiach i wykształceniu prałatów krakowskich można czerpać wiadomości z dzieł poruszających ten problem w odniesieniu ogólnopolskim. Podstawą są tutaj prace A. Karbowiaka²⁴, K. Ożoga²⁵ i A. Vetulaniego²⁶. O Polakach studiujących na uniwersytetach włoskich pisali m.in. H. Barycz²⁷, Z. Kozłowska-Budkowa²⁸, A. Przeździecki²⁹, S. Windakiewicz³⁰. O Polakach studiujących we Francji można znaleźć informacje w pracach A. Gieysztor³¹ i S. Kutrzeby³². Wiele osób spośród prałatów krakowskich piastowało wysokie urzędy w kancelariach książęcych i królewskich. Wiadomości na ten temat znajdujemy w pracach K. Maleczyńskiego³³, K. Jasińskiego (dotyczącej kancelarii Władysława Łokietka³⁴), oraz Z. Kaczmarczyka³⁵ i S. Kętrzyń-

¹⁹ *Ród Odrowążów w wiekach średnich*. „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie” 8:1926-1927.

²⁰ *Ród Bogoriów w wiekach średnich*. Tamże 9:1928-1929.

²¹ *Ród Porajów – Róźców*. Tamże.

²² *Elita społeczna ziemi krakowskiej i sandomierskiej w drugiej połowie XIII wieku*. „Studia Źródłoznawcze” 23:1978.

²³ *Ród Awdańców w wiekach średnich*. Poznań 1920.

²⁴ *Szkola katedralna krakowska w wiekach średnich*. Kraków 1899; t e n ż e. *Dzieje wychowania i szkół w Polsce w wiekach średnich*. Petersburg 1898.

²⁵ *Kultura umysłowa w Krakowie w XIV wieku. Środowisko duchowieństwa świeckiego*. Wrocław 1987; t e n ż e. *Krąg kapituły katedralnej jako środowisko kultury umysłowej do końca XIV wieku*. „Zeszyty Naukowe UJ”. Prace historyczne 1985 z. 77.

²⁶ *Z badań nad znajomością powszechnego prawa kanonicznego w Polsce w XII wieku*. W: *Studia z dziejów kultury polskiej*. T. 1. Pod red. H. Barycza, J. Hulewicza. Warszawa 1949; t e n ż e. *Średniowieczny Kościół Polski w zasięgu łacińskiej kultury prawnej*. W: *Księga 1000-lecia katolicyzmu w Polsce*. T. 1. Lublin 1969.

²⁷ *Spojrzenie na przeszłość polsko-włoską*. Wrocław 1965.

²⁸ *Polonia w Bolonii*. W: *Cultus et cognitio. Studia z dziejów średniowiecznej kultury*. Warszawa 1976.

²⁹ *O Polakach w Bolonii i Padwie*. Warszawa 1953.

³⁰ *Bolonia i Polska*. „Przegląd Polski” 88:1888.

³¹ *Mistrzowie polscy uniwersytetu paryskiego XIV–XV wieku*. W: *Wieki średnie*. Warszawa 1962.

³² *Polacy na studiach w Paryżu w wiekach średnich*. „Biblioteka Warszawska” 2:1900.

³³ *Zarys dyplomatyki polskiej wieków średnich*. Wrocław 1951.

³⁴ *Uwagi nad kancelarią Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego*. „Zapiski TNT” 19:1953.

³⁵ *Dyplomacja polska w dobie zjednoczenia Królestwa Polskiego (1302-1382)*. W: *Historia dyplomacji polskiej*, T. 1. Pod red. M. Biskupa. Warszawa 1980.

skiego³⁶. 16 prałatów doczekało się swoich biogramów w *Polskim słowniku biograficznym*³⁷.

*

W pracy starano się wykorzystać wszystkie źródła, w których znaleziono informacje o prałatach krakowskich. Wykorzystano przede wszystkim bogaty materiał zawarty w kodeksach dyplomatycznych odnoszących się ściśle do Krakowa i Małopolski. Wspomnieć należy tutaj *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława* wydany przez F. Piekosińskiego³⁸, *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*³⁹, *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa*⁴⁰, *Kodeks dyplomatyczny klasztoru tynieckiego*⁴¹, *Zbiór dokumentów klasztoru mogińskiego*⁴², *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej*⁴³, *Zbiór dokumentów małopolskich*⁴⁴ i *Dokumenty klasztoru PP. Norbertanek w Imbramowicach (1228-1450)*⁴⁵. Ponadto wykorzystano materiał zawarty w innych wydawnictwach źródłowych o zasięgu szerszym. Należą do nich: *Archiwum książąt Lubartowiczów–Sanguszków w Sławucie*⁴⁶, *Bullarium Poloniae*⁴⁷ *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*⁴⁸, *Monumenta Poloniae Vaticana*⁴⁹ i *Codex Diplomaticus Poloniae*⁵⁰. Wiele informacji

³⁶ Do genezy kanclerstwa koronnego. „Kwartalnik Historyczny” 42:1928.

³⁷ Zob. PSB: J. U m i ń s k i. *Andrzej* t. 1 s. 102; M. N i w i ń s k i. *Bodzanta* t. 2 s. 181-182; J. K a r w a s i ń s k a. *Bolesław* t. 2 s. 269-270; Z. K o z ł o w s k a-B u d k o w a: *Franciszek* t. 7 s. 77; t a ż. *Gerard* tamże s. 390-391; R. G r o d e c k i. *Gedko* tamże s. 367-370; Z. B u d k o w a. *Goświn* t. 8 s. 382; t a ż. *Grzegorz* t. 9 s. 81; t a ż. *Jakub ze Skaryszewa* t. 10 s. 346-347; t a ż. *Nanker* t. 22 s. 514-517; B. W y r o z u m s k a. *Gumbert* t. 9 s. 145; K. S t a c h o w s k a. *Jarosław Bogoria* t. 11 s. 1-3; F. S i k o r a. *Mikołaj* t. 24 s. 84-85; K. M i e s z k o w s k i. *Pakosław* t. 25 s. 43-44; t e n ż e. *Pelka* t. 25 s. 574; J. W y r o z u m s k i. *Prokop* t. 28 s. 483-484.

³⁸ T. 1-2. Wyd. F. Piekosiński. Kraków 1874.

³⁹ T. 1-2. Wyd. F. Piekosiński. Kraków 1876–1905.

⁴⁰ Cz. 1. Wyd. F. Piekosiński. Kraków 1879–1882.

⁴¹ Wyd. S. Smolka, W. Kętrzyński. Lwów 1875.

⁴² Wyd. E. Janota. Kraków 1865.

⁴³ Cz. 1. Wyd. S. Kuraś. Lublin 1965–1973.

⁴⁴ Cz. 1-2. Wyd. S. Kuraś. Cz. 4-8. Wyd. S. Kuraś, I. Sułkowska–Kurasiowa. Wrocław 1963-1970

⁴⁵ Wyd. Z. Kozłowska-Budkowa. Kraków 1948. Archiwum Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności. T. 16.

⁴⁶ T. 1-2. Wyd. Z. L. Radziwiński, B. Gorczak. Lwów 1887–1888.

⁴⁷ T. 1-2. Wyd. I. Sułkowska–Kurasiowa, S. Kuraś. Rzym 1982–1988.

⁴⁸ T. 1-2. Wyd. A. Theiner. Rzym 1860–1861.

⁴⁹ T. 1-3. Wyd. J. Ptaśnik. Kraków 1913–1914.

znaleziono również w wydawnictwach o zasięgu lokalnym, odnoszących się do konkretnych dzielnic Polski. Do tej grupy kodeksów należą: *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*⁵¹, *Regesten zur schlesischen Geschichte*⁵² *Kodeks dyplomatyczny Śląska*⁵³ i *Kodeks dyplomatyczny księstwa mazowieckiego*⁵⁴. Ponadto wykorzystano liczne i bogate w informacje źródła hagiograficzne wydane w *Monumenta Poloniae Historica*⁵⁵ oraz bogaty materiał rocznikarski⁵⁶, a przede wszystkim dzieła Jana Długosza (*Liber beneficiorum, Annales, Katalogi biskupów polskich*)⁵⁷.

POCZĄTKI KAPITUŁY

Powstanie kapituły katedralnej krakowskiej należy wiązać z utworzeniem biskupstwa krakowskiego w roku 1000⁵⁸. W początkach XI w. kapituła two-

⁵⁰ T. 1-4. Wyd. L. Ryszczewski, A. Muczkowski, J. Bartoszewicz, M. Boniecki. Warszawa 1847–1887.

⁵¹ T. 1-5. Wyd. I. Zakrzewski, F. Piekosiński. Poznań 1878–1881.

⁵² T. 1-3. Hrsg. von C. Grünhagen. Breslau 1879–1889.

⁵³ T. 1-3. Wyd. K. Małczyński, A. Skowrońska. Wrocław 1956–1964.

⁵⁴ Wyd. T. Lubomirski. Warszawa 1863. Zob.: *Dokumenty kujawskie i mazowieckie przeważnie z XIII wieku*. Wyd. B. Ulanowski. Kraków 1887. Archiwum Komisji Historycznej Akademii Umiejętności. T. 4.; *Dwadzieścia dokumentów katedry plockiej (1230-1317)*. Lwów 1888.

⁵⁵ *Vita et Miracula sanctae Kyngae ducissae Cracoviensis*. Wyd. W. Kętrzyński. Warszawa 1961 MPH. T. 4; *Vita sanctae Hedwigis ducissae Silesiae*. Wyd. A. Semkowicz. Warszawa 1961 MPH. T. 4; *Vita sanctae Salomeae reginae Haliciensis. Auctore Stanislao Franciscano*. Wyd. W. Kętrzyński. Warszawa 1961 MPH. T. 4; *Vita sancti Stanislai Cracoviensis episcopi (Vita maior)*. Wyd. W. Kętrzyński. Warszawa 1961 MPH. T. 4; *Vita sancti Stanislai episcopi Cracoviensis (Vita minor)*. Wyd. W. Kętrzyński. Warszawa 1961 MPH. T. 4; *Miracula sancti Stanislai*. Wyd. W. Kętrzyński. Warszawa 1961 MPH. T. 4; *Miracula sanctae Hedwigis reginae Poloniae*. Wyd. W. Kętrzyński. Warszawa 1961 MPH. T. 4.

⁵⁶ *Kronika książąt polskich*. Wyd. Z. Węclawski. Warszawa 1961 MPH. T. 2; *Kronika polska*. Wyd. L. Ćwikliński. Warszawa 1961 MPH. T. 3; *Kronika wielkopolska*. Wyd. A. Bielowski. Lwów 1872 MPH. T. 2; *Magistrii Vincentii Chronicon Polonorum*. Wyd. A. Bielowski. Warszawa 1961 MPH. T. 2; *Najdawniejsze Roczniki krakowskie i kalendarz*. Wyd. Z. Kozłowska-Budkowa. Warszawa 1978 MPH seria nowa. T. 5.; *Rocznik małopolski*. Wyd. A. Bielowski. Lwów 1878 MPH. T. 3; *Roczniki polskie*. Wyd. A. Bielowski. Warszawa 1961 MPH. T. 2.

⁵⁷ *Joannis Długossii Annales seu Cronicae Incliti Regni Poloniae*. Ks. 5-8. Varsovae 1973-1975; *Joannis Długosza Liber beneficiorum*. T. 1-3. *Opera Omnia*. T. 7-9. Wyd. A. Przeździecki. Kraków 1863-1864; *Joannis Długosza Vitae episcoporum Poloniae. Opera Omnia*. T. 1. Wyd. A. Przeździecki. Kraków 1887; *Vitae episcoporum Plocensium abbreviate Joannis Długossi cum continuatione Laurentii de Wszerecz*. Wyd. W. Kętrzyński. Kraków 1893 MPH. T. 6.

⁵⁸ *Zachorowski*, jw. s. 26.

rzyła z biskupem jedną całość⁵⁹. Zamieszki wewnętrzne i najazd czeski zachwiały biskupstwem i kapitułą.

Podstawą życia wspólnego kanoników katedralnych była reguła Amalariusza, zatwierdzona w roku 816 w Akwizgranie. Jedyne zachowane do dziś rękopisy tej reguły przechowywane są w bibliotece katedry krakowskiej i pochodzą z lat 1098-1110⁶⁰. Zniszczenie katedry w Krakowie było zarazem zniszczeniem tamtejszej kapituły. Wskrzeszenie biskupstwa krakowskiego po reakcji pogańskiej i reorganizacja Kościoła polskiego za rządów Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego było jednocześnie wskrzeszeniem omawianej instytucji⁶¹. Zdaniem T. Wojciechowskiego kapituła krakowska ostatecznie zorganizowała się w roku 1100. Miało to związek z rządami biskupa krakowskiego Arona⁶². Według hipotezy Wojciechowskiego kapituła krakowska była początkowo *capitulum mixtum*, złożoną z zakonników i kleru świeckiego. Biskup Aron przeprowadził rozdział tych elementów wydzielając z kapituły mnichów i osadzając ich w Tyńcu jako konwent założonego tam wówczas klasztoru benedyktyńskiego⁶³. Pierwsze wiarygodne wzmianki źródłowe odnoszące się do kapituły krakowskiej dotyczą fundacji na jej rzecz, ustanawiającej 20 prebend kanonicznych. Wiadomość o tym opiera się na kilku zapiskach rocznikarskich⁶⁴ oraz na wzmiance w *Kronice wielkopolskiej*⁶⁵. Niektóre roczniki zapisują to wydarzenie pod rokiem 1095 lub 1098, inne zaś pod rokiem 1138 lub 1139⁶⁶. Większość roczników fundację tę przypisuje Władysławowi Hermanowi⁶⁷. Istnieją również takie zapiski, które uważają, że fundatorem był Bolesław Krzywousty⁶⁸. Krytyczna analiza wspomnianych przekazów pozwala ustalić prawdziwość wiadomości i połączyć wspomniane w nim fakty z osobą Władysława Hermana. Ten król, zaczynając budowę katedry św. Wacława na Wa-

⁵⁹ W. A b r a h a m. *Początek biskupstwa i kapituły katedralnej w Krakowie*. „Rocznik Krakowski” 4:1900 s. 195.

⁶⁰ J. S z y m a n s k i. *Krakowski rękopis reguły akwizgrańskiej*. „Studia Źródłoznawcze” 11:1966 s. 39-52.

⁶¹ Z a c h o r o w s k i, jw. s. 27.

⁶² *Kościół katedralny w Krakowie*. Kraków 1900 s. 184.

⁶³ Tamże s. 184-185; Z a c h o r o w s k i, jw. s. 28.

⁶⁴ *Rocznik Traski* pod rokiem 1139; *Rocznik Krakowski* pod rokiem 1138 (MPH t. 2 s. 832); *Rocznik Sędziwoja* pod rokiem 1139 (MPH t. 2 s. 875); *Rocznik małopolski* I, II pod rokiem 1095 i 1098, 1138 i 1139 (MPH t. 3 s. 154); *Rocznik małopolski* IV pod rokiem 1138 (MPH t. 3 s. 155).

⁶⁵ MPH t. 2 s. 493.

⁶⁶ Zob. przyp. 64, 65.

⁶⁷ *Rocznik Sędziwoja* s. 875; *Rocznik małopolski* IV s. 155; *Kronika wielkopolska* s. 493.

⁶⁸ *Rocznik Traski*, *Rocznik krakowski* s. 832; *Rocznik małopolski* I, II s. 154.

welu, ufundował również 20 kanonii i uposażył je w odpowiedni majątek prebendalny. Dowodzi tego Wojciechowski⁶⁹, a potwierdza swoimi badaniami Abraham⁷⁰. Fundacja ta pociągnęła za sobą zmianę dotychczasowych stosunków. Kapituła zyskała odrębny majątek podzielony na 20 prebend. Stała się tym samym kapitułą zamkniętą o oznaczonej liczbie członków⁷¹.

PRAŁATURY

1. CHARAKTERYSTYKA GODNOŚCI KAPITULNYCH

Kapituła jako korporacja musiała posługiwać się przy zawiązywaniu czynności prawnych oraz przy załatwianiu różnych spraw swoimi urzędnikami. Należy tu zaliczyć przede wszystkim godności kapitulne, które nie były niczym innym jak tylko właściwymi urzędami⁷². Już w okresie prowadzenia przez kler kapitulny życia wspólnego, tzw. *vitae communis* dokonał się podział członków kolegiów na prałatów i kanoników⁷³. Szczegółowo zajął się tym problemem S. Zachorowski, który badając źródła dotyczące kapituł polskich, spotykał się z dwoma terminami: *praelati* i *canonici*⁷⁴. W regule akwizgrańskiej termin *praelati* obejmował wszystkich tych kanoników, którzy spełniali określone funkcje urzędowe⁷⁵. Abraham zestawiał wszystkie godności kapitulne występujące w kapitułach polskich w XII w.⁷⁶ Są to: prepozytura, dziekania, archidiaconat, scholasteria, kustodia, kantoria, kancelariat. W większości kapituł polskich występowały te same prałatury. Dotyczy to również kapituły krakowskiej. Dostępne są dane dotyczące 6 prałatur, które przedstawiłem w kolejności hierarchicznej charakterystycznej dla omawianej kapituły⁷⁷. Ponieważ na ten temat jest wiele prac⁷⁸, przedstawiłem je bardzo skrótowo.

⁶⁹ *O rocznikach polskich X-XV w.* Kraków 1880 s. 223. Pamiętnik Ak. Um. Wydz. Filol. i Histor-Filozof. T. 4.

⁷⁰ *Organizacja* s. 148-149.

⁷¹ Tamże s. 149.

⁷² *Zachorowski*, jw. s. 192.

⁷³ T. L a l i k. *Zagadnienie vitae communis kapituł polskich w XII w.* W: *Wieki średnie.* Warszawa 1962 s. 99-110; J. S z y m a ń s k i. *Z zagadnień vitae canonicae w Polsce XII-XIII wieku.* „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 10:1963 z. 4 s. 143-152.

⁷⁴ Jw. s. 81.

⁷⁵ Tamże s. 82.

⁷⁶ *Organizacja* s. 153.

⁷⁷ Zob. punkt 3 (*Hierarchia...*).

⁷⁸ *Zachorowski*, jw. s. 193-194; S. L i b r o w s k i. *Kapituła katedralna wrocław-*

Dziekania

Do właściwych zadań dziekana należał nadzór nad niższym klerem kapitulnym. Dziekan miał bowiem prawo instytuować wikarych katedralnych prezentowanych mu przez kanoników. Czuwał, aby nabożeństwa chórowe były należycie i regularnie odprawiane⁷⁹. Ponieważ był on w kapitule krakowskiej osobą najważniejszą, do jego obowiązków należało również przewodniczenie obradom kapituły i reprezentowanie jej na zewnątrz⁸⁰. Pierwszym poświadczonym imiennie w źródłach dziekanem krakowskim był Lambert (31 XII 1166)⁸¹.

Archidiakoniat

Obowiązkiem archidiakona było czuwanie nad moralnym prowadzeniem się duchowieństwa diecezjalnego i nad jego sytuacją materialną. Zobowiązany był wizytować parafie i duchowieństwo swojego archidiakonatu⁸². Ponieważ do jego obowiązków należało egzaminowanie niższego kleru przed święceniami kapłańskimi⁸³, powinien być osobą wykształconą. Pierwszym archidiakonem, o którym mówią źródła, był Arnold (31 XII 1166)⁸⁴.

Prepozytura

Głównym zadaniem prepozyta było administrowanie majątkiem kapituły. Administracja była bardzo ważnym elementem funkcjonowania całej korporacji⁸⁵. Do niego należało więc czuwanie nad majątkiem kapitulnym. W większości kapituł polskich prepozyt był najważniejszą osobą wśród

ska. Warszawa 1949 s. 72-77; W. G ó r a l s k i. *Kapituła katedralna w Płocku XII-XIV w.* Płock 1979 s. 76-86; A. R a d z i m i ń s k i. *Prałaci i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i I poł. XV w.* T. 1. Toruń 1991 s. 18-20; K. D o l a. *Wrocławska kapituła katedralna w XV w.* Lublin 1983; B. P r z y b y s z e w s k i. *Kapituła krakowska za kanonikatu Jana Długosza (1436-1480).* W: *Długossiana. Szkice historyczne w 500 rocznicę śmierci J. Długosza.* Pod red. S. Gawędy. Cz. 1. Warszawa 1980 s. 25-82.

⁷⁹ Z a c h o r o w s k i, jw. s. 193.

⁸⁰ P r z y b y s z e w s k i, jw. s. 29.

⁸¹ KDKK t. 1 nr. 1.

⁸² P r z y b y s z e w s k i, jw. s. 30.

⁸³ R a d z i m i ń s k i, jw. s. 19.

⁸⁴ KDKK t. 1 nr. 1.

⁸⁵ Z a c h o r o w s k i, jw. s. 193; dokładnie przedstawił to Góralski (jw.).

prałatów⁸⁶. Pierwszym prepozytem występującym imiennie w źródłach był Bogdan (1179)⁸⁷.

Scholasteria

Scholastyk był zwierzchnikiem szkoły katedralnej⁸⁸. Tytułowano go mistrzem lub magistrem. Czasem przybierał tytuł "najwyższego mistrza" dla odróżnienia od podwładnych mu: submagistra i mistrza chłopców. Powinien znać dobrze teologię i kanony, ponieważ to spod jego ręki wychodzili przyszli kapłani⁸⁹. Pierwszym scholastykiem znanym imiennie ze źródeł był Emilio (31 XII 1166)⁹⁰.

Kantoria

Do obowiązków kantora należała troska o należyte wykonywanie śpiewu liturgicznego oraz intonowanie antyfon podczas śpiewu godzin kanonicznych⁹¹. Również do jego obowiązków należało zaopatrywanie zespołu śpiewaczego w księgi chórowe czy procesyjne⁹². Ponadto pomagał scholastykowi w prowadzeniu szkoły katedralnej nauczając scholarów śpiewu⁹³. Pierwszą znaną osobą, która piastowała tę godność, był Bogdan (31 XII 1166)⁹⁴.

Kustodia

Kustosz miał obowiązek strzeżenia skarbcza. Strzegł więc ksiąg, kosztownych naczyń, krzyży⁹⁵. Z czasem, gdy zawartość stała się bogatsza, skarbiec został otoczony opieką przez całą kapitułę. Powołano wicekustoszów, którzy byli odpowiedzialni bezpośrednio przed całą kapitułą i nie podlegali kustoszowi⁹⁶.

⁸⁶ A b r a h a m. *Organizacja* s. 181-182.

⁸⁷ *Najdawniejsze Roczniki* s. 64.

⁸⁸ A. K a r b o w i a k. *Szkoła katedralna krakowska w wiekach średnich*. Kraków 1899.

⁸⁹ Z a c h o r o w s k i, jw. s. 194; S. Ł a g u n a. *Dwie elekcje*. „Ateneum” 2:1978 s. 10.

⁹⁰ KDKK t. 1 nr 1.

⁹¹ Ł a g u n a, jw. s. 11.

⁹² P r z y b y s z e w s k i, jw. s. 41.

⁹³ K. O ż ó g. *Kultura umysłowa w Krakowie w XIV w. Środowisko duchowieństwa świeckiego*. Wrocław 1987 s. 29.

⁹⁴ KDKK t. 1 nr 1.

⁹⁵ Z a c h o r o w s k i, jw. s. 194.

⁹⁶ P r z y b y s z e w s k i, jw. s. 41.

Pierwszą osobą poświadczoną w źródłach na urzędzie kustosza był Hannibal (31 XII 1166)⁹⁷.

2. LICZBA

W kapitule krakowskiej bardzo szybko uformowało się 6 podstawowych godności kapitulnych, które scharakteryzowałem powyżej. W dokumencie z 31 XII 1166 r. na liście świadków napotykamy na następujące godności: dziekan, archidiakon, scholastyk, kustosz i kantor⁹⁸. W 1179 r. do liczby 5 wymienionych prałatów dołącza jeszcze prepozyt⁹⁹. Tak ustalona liczba 6 prałatur występuje do początku XIV w., niestety, brak odpowiedniego materiału źródłowego, nie pozwala jednoznacznie ustalić, kiedy te urzędy powstały. Pierwszą pełną listę prałatów i kanoników krakowskich podaje dopiero spis kolekty dziesięciny papieskiej z roku 1326¹⁰⁰. Według tego zestawienia w latach 1325-1327 w kapitule krakowskiej istniało 6 prałatur i 25 kanonii.

3. HIERARCHIA GODNOŚCI I JEJ ZMIANY

Najważniejszą godnością w kapitule krakowskiej było stanowisko dziekana. Pierwszeństwo dziekana było wzorowane na ustroju kapituł francuskich¹⁰¹. Wiadomo, że w 2. poł. XI w. i w wieku XII diecezja krakowska ulegała silnym wpływom Francji¹⁰², gdzie wiele kapituł miało na swym czele dziekana¹⁰³. Normalnie pierwszeństwo to w innych kapitułach polskich przypadało prepozytowi¹⁰⁴. W połowie XII w. kapituła krakowska liczyła 5 prałatur i ich precedencja przedstawiała się następująco: dziekan, archidiakon, scholastyk, kustosz i kantor¹⁰⁵. Prepozyt pojawił się tu w źródłach po raz pierwszy w roku 1179¹⁰⁶. W dokumencie z roku 1206 zajął na liście świadków miejsce

⁹⁷ KDKK t. 1 nr 1.

⁹⁸ Tamże.

⁹⁹ *Najdawniejsze Roczniki* s. 64.

¹⁰⁰ MPV t. 1 nr 139 s. 104-112.

¹⁰¹ A b r a h a m. *Organizacja* s. 153.

¹⁰² T. S i l n i c k i. *Wpływy francuskie na kościół w Polsce w wiekach średnich*. W: *Z dziejów kościoła w Polsce. Studia i szkice historyczne* Warszawa 1960 s. 381-454.

¹⁰³ A b r a h a m. *Początek biskupstwa* s. 198-199.

¹⁰⁴ T e n ż e. *Organizacja* s. 183; P r z y b y s z e w s k i, jw. s. 26.

¹⁰⁵ Zob. przyp. 98.

¹⁰⁶ Zob. przyp. 99.

trzecie (po dziekanie i archidiakonie)¹⁰⁷. S. Łaguna, badający skład osobowy kapituły krakowskiej w roku 1207, wymienia prałatury w następującej kolejności: dziekania, prepozytura, archidiakoniat, scholasteria, kantoria, kustodia¹⁰⁸. Dokumenty zachowane z tego okresu kolejności takiej nie potwierdzają. W dokumencie z 1207 r. świadczą prałaci w następującej kolejności: dziekan, archidiakon, prepozyt, scholastyk, kantor¹⁰⁹. Również wspomniany już dokument z 1206 r. tego nie potwierdza¹¹⁰. Należy więc przyjąć taką hierarchię, jaką wskazałem wyżej, za powszechnie występującą w Krakowie, Tym bardziej, że w spisie kolekty dziesięciny papieskiej z roku 1326¹¹¹ kolejność jest identyczna jak na przytoczonych przeze mnie dokumentach. Od tej reguły zdarzają się jednak pewne odchylenia na korzyść prepozyta. Istnieją bowiem dokumenty, na których występuje on przed archidiakonem¹¹².

Można by sobie zadać pytanie, skąd tak wysoka pozycja archidiakona w kapitule krakowskiej, skoro w większości kapituł zajmował on miejsce 3 po prepozycie i dziekanie¹¹³. Aby odpowiedzieć na to pytanie, trzeba sięgnąć daleko wstecz. Pierwsza wzmianka o archidiakonie (najprawdopodobniej gnieźnieńskim) pochodzi z 1108 r. Przekazał ją Gall Anonim w opisie ataku pogańskich Pomorzan na kościół w Spicymierzu, w którym przebywał arcybiskup i archidiakon. Poganie, myśląc, że ów archidiakon to arcybiskup, pojмали go i uwięzili¹¹⁴. Zapiska ta zdaje się świadczyć o znaczącej pozycji archidiakona. Sprawą archidiakonatu w Polsce bardzo szczegółowo zajmował się T. Silnicki¹¹⁵. Według jego ustaleń archidiakon był pierwszą godnością kapitulną, która się ukształtowała. Pełnił funkcje administracyjne i nadzorował kler świecki. Był pierwszą osobą po biskupie¹¹⁶. Właśnie na wiek XI i XII przypada na Zachodzie rozwój jego szczególnych uprawnień. Dokonywał się wówczas podział diecezji na okręgi archidiakonalne, w których archidiakon miał władzę wizytowania podległych mu terenów, praktycznie niezależną od biskupa. Ich

¹⁰⁷ KDKK t. 1 nr 6 s. 10-11.

¹⁰⁸ Jw. s. 8.

¹⁰⁹ CDP t. 1 nr 7 s. 16-18.

¹¹⁰ Zob. przyp. 108.

¹¹¹ Zob. przyp. 100.

¹¹² KDKK t. 1 nr 21; ZDKDK, t. 1 nr 4; KDM t. 1 nr 39.

¹¹³ A b r a h a m. *Organizacja* s. 153.

¹¹⁴ *Anonima* tzw. *Galla MPH Sn.* t. 2 s. 112-113; R. G r o d e c k i. *Anonima* tzw. *Galla Kronika polska*. Wrocław 1975 s. 112-113.

¹¹⁵ *Organizacja archidiakonatu w Polsce. Studia nad historią prawa polskiego*. T. 10. Z. 2. Lwów 1927.

¹¹⁶ Tamże s. 20-26.

kompetencje normował zbiór praw Iwona z Chartres¹¹⁷. W diecezji krakowskiej tylko archidiakon krakowski wchodził w skład kolegium prałackiego. Archidiaconi pozostałych okręgów nie sprawowali żadnych urzędów w kapitule¹¹⁸. W regule Chrodeganga archidiakon wymieniany jest tuż po biskupie, jako sprawujący nadzór nad całą kapitułą¹¹⁹. W późniejszym okresie część funkcji archidiakona przejęli prepozyci i dziekani¹²⁰. Stąd widoczny spadek znaczenia archidiakona. Już W. Abraham zauważył, że prepozytura wywodziła się z archidiakonatu¹²¹. Kapituła katedralna krakowska była bardzo tradycyjna. W odróżnieniu od innych kapituł polskich pozostała wierna starym wzorcom, gdy dziekan i archidiakon zajmowali miejsca uzyskane we wczesnym okresie.

4. KANCELARIAT W KAPITULE KRAKOWSKIEJ

W kapitule katedralnej krakowskiej do początków XIV wieku nie istniała prałatura kanclerza. Jest to godny zauważenia problem, ponieważ inaczej w tym okresie były urządzone inne kapituły polskie, w których prałatura kanclerza już istniała. Niemniej jednak w początkach XIV w. spotykamy się z urzędem kanclerza kapituły. W źródłach mamy dwie osoby, które pełniły funkcje kanclerza. Są to magister Franciszek¹²² i Jarosław Bogoria¹²³ – archidiakon krakowski. Najwcześniej z tą prałaturą spotykamy się w kapitule wrocławskiej i gnieźnieńskiej, bo już w początkach XIII w.¹²⁴ W kapitule katedralnej płockiej urząd ten został utworzony około 1320 r.¹²⁵ Prałatura kanclerza istniała w wieku XIV we wszystkich kapitułach polskich. W Krakowie urząd ten utworzono oficjalnie dopiero 1 X 1721 r. W hierarchii godności zajął on 7, czyli ostatnie miejsce¹²⁶. Prawdą jest jednak, że w źródłach z XIV w. spotykamy szczerkowane wzmianki na temat funkcjonowania tego urzędu. Według Z. Ko-

¹¹⁷ B. K u m o r. *Archidiakonat*. W: *Encyklopedia Katolicka*. Pod red. F. Gryglewicza, R. Łukaszyka, Z. Sułowskiego. T. 1. Lublin 1973 kol. 869-873.

¹¹⁸ S i l n i c k i. *Organizacja* s. 43-56.

¹¹⁹ Tamże s. 27.

¹²⁰ Tamże s. 29.

¹²¹ *Organizacja* s. 184.

¹²² Zob. Aneks. Franciszek (nr 13).

¹²³ Zob. Aneks. Jarosław Bogoria (nr 31).

¹²⁴ A b r a h a m. *Organizacja* s. 182.

¹²⁵ R a d z i m i ń s k i, jw. s. 15.

¹²⁶ T. G l e m m a. *Z dziejów archiwum kapituły katedralnej krakowskiej*. „Polonia Sacra” 4:1951 s. 381-396.

złowskiej-Budkowej, został on utworzony przez biskupa Prokopa specjalnie dla magistra Franciszka, który jednocześnie był kanonikiem krakowskim¹²⁷. W źródłach określano go jako *cancelarius cracoviensis capituli*¹²⁸. Urząd ten sprawował do roku 1323. Od tego roku z tytułem kanclerza zaczął występować Jarosław Bogoria¹²⁹.

Z powyższych rozważań można wysnuć jeden wniosek. W Krakowie kanclerstwo na pewno nie funkcjonowało jako odrębna prałatura. Być może próbowano utworzyć 7. prałaturę, ale z przyczyn nie znanych do tego nie doszło. Po Jarosławie już do wieku XVIII nie napotykamy w źródłach na żadnego kanclerza kapituły¹³⁰. Wydaje się, że w początkach XIV w. urząd kanclerza występował w kapitule krakowskiej i był łączony z inną godnością kapitulną. W przypadku Jarosława był to archidiaconat, w przypadku zaś Franciszka – kanonia krakowska. Za tym stwierdzeniem zdaje się przemawiać również fakt, że w spisie kolekty dziesięciny papieskiej z 1326 r. Franciszek zamieszczony jest jako pierwszy spośród kanoników¹³¹. Ważny problem kancelariatu kapituły katedralnej krakowskiej jest bardzo słabo zbadany i wymaga osobnych studiów. Tutaj zasygnalizowaliśmy tylko potrzebę bliższego przyjrzenia się temu problemowi.

5. CHARAKTERYSTYKA OBSADZANIA POSZCZEGÓLNYCH URZĘDÓW

Przedstawimy teraz wyniki naszych badań dotyczące tego, jak licznie były obsadzone poszczególne prałatury i ile wynosił średni okres piastowania danej godności przez jedną osobę. Obrazuje to poniższa tabela.

¹²⁷ Franciszek z Krakowa. PSB t. 7 s. 77.

¹²⁸ KDKK t. 1 nr 126.

¹²⁹ Tamże nr 130.

¹³⁰ G l e m m a, jw. s. 395.

¹³¹ MPV t. 1 nr 139 s. 106.

Tab. 1. Obsada prałatur w Kapitułe Krakowskiej pod względem liczby prałatów oraz średni okres piastowania poszczególnych urzędów.

Nazwa prałatury	Liczba prałatów	Liczba lat*	Średni okres piastowania prałatury
1. Dziekania	13	181	ok. 14 lat
2. Archidiaconat	12	176	ok. 14 lat
3. Prepozytura	11	187	ok. 17 lat
4. Scholasteria	11	161	ok. 14 lat
5. Kantoria	13	163	ok. 12 lat
6. Kustodia	14	163	ok. 11 lat

* Pewne rozbieżności, jeżeli chodzi o liczbę lat, wynikają z faktu przeciągnięcia urzędowania konkretnej osoby poza rok 1326.

PRAŁACI

1. LICZBA

W kapitule katedralnej krakowskiej do początków XIV w. prałatury piastowały 63 osoby. Nie jest to na pewno całkowita liczba prałatów, którzy zasiadali w kapitule w tym okresie. Możliwe, że niektórzy z nich nie zostali imiennie ujęci w żadnym źródle, bowiem pomiędzy niektórymi osobami są duże luki czasowe. Dotyczy to głównie lat 1166-1206. Imiennie prałaci krakowscy poświadczeni są w źródłach dopiero od roku 1166.

Badany okres (ok. 170 lat) podzieliliśmy na 4 podokresy i scharakteryzowaliśmy liczbę prałatów, którzy działali w poszczególnych podokresach. W pierwszym (od połowy do końca XII w.) w kapitule było 7 prałatów. Liczba ta stanowi 11% wszystkich (63) prałatów. Naszym zdaniem jest to liczba niekompletna. Prawdopodobnie było ich więcej, niestety brak danych źródłowych na ten temat. W drugim podokresie (od początku do połowy XIII w.) działało 23 prałatów (36%), a w trzecim (od połowy do końca XIII w.) – 19 (31%). W czwartym podokresie (od początku XIV w. do roku 1326) liczba prałatów wyniosła 14. Stanowi to 22% wszystkich prałatów działających w kapitule krakowskiej. Jest to liczba bardzo wysoka, zważywszy na fakt, że jest to najkrótszy podokres.

2. POCHODZENIE TERYTORIALNE I NARODOWE

Wśród 63 prałatów, zanotowanych w źródłach do początków XIV w., znamy pochodzenie terytorialne 37 osób. W grupie tych 37 osób znajduje się również 8 osób pochodzenia obcego, co stanowi ok. 22% tej liczby. 29 (ok. 78%) prałatów pochodziło z ziem leżących w Polsce. Obrazuje to poniższa tabela:

Tab. 2. Pochodzenie terytorialne prałatów krakowskich o polskim rodowodzie

Dzielnica	Liczba prałatów
Małopolska	23
Śląsk	4
Wielkopolska	1
Mazowsze	1
Razem	29

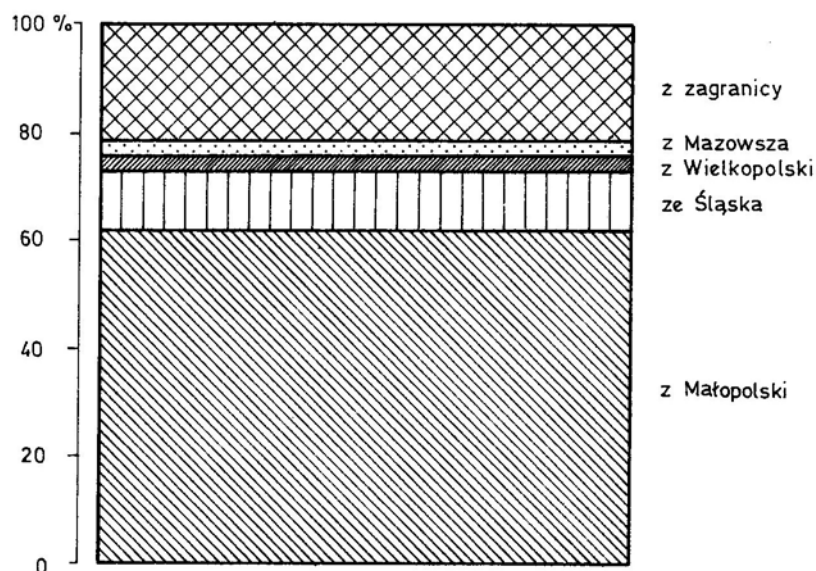
Z powyższej tabeli wynika, że zdecydowanie najwięcej prałatów pochodziło z dzielnicy, w której funkcjonowała kapituła, czyli z Małopolski. Z miejscowości leżących w Małopolsce rekrutowało się bowiem aż 23 prałatów, co stanowi około 80% wszystkich prałatów-Polaków, których pochodzenie jest znane. Z wszystkich pozostałych dzielnic było już ich znacznie mniej. Warto zastanowić się nad tym, jak wygląda ten problem na tle innych kapituł polskich. Analizę porównawczą przeprowadziliśmy opierając się na monografiach o kapitułach plockiej¹³², poznańskiej¹³³ i wrocławskiej¹³⁴. Porównania te nie są w pełni adekwatne, ponieważ każda kapituła przedstawiona jest w innym okresie.

Zauważalna jest wyraźna preferencja dzielnicy, w której dana kapituła funkcjonowała. Jest to trend dominujący przez całe średniowiecze. W większo-

¹³² R a d z i m i ń s k i, jw. s. 33.

¹³³ J. J a s k u l s k i. *Skład osobowy kapituły katedralnej w Poznaniu w pierwszej połowie XV w.* Poznań 1978. Mps u autora.

¹³⁴ D o l a, jw. s. 127. Podana liczba dotyczy wszystkich kanoników działających w tym okresie w kapitule.

Wykres 1. Analiza pochodzenia terytorialnego prałatów krakowskich

ści wypadków przynajmniej połowa prałatów wywodziła się z dzielnicy, w której funkcjonowała kapituła. Z Małopolski pochodziło więc 23 prałatów. Liczba ta stanowi 59% wszystkich prałatów (37), których pochodzenie jest znane. Podobnie wygląda sytuacja w kapitułach przedstawionych w tabeli.

Tab. 3. Analiza porównawcza pochodzenia terytorialnego prałatów w różnych kapitułach

Kapituła	krakowska	płocka	poznańska	wrocławska
badany okres	do 1326 roku	XIV-1. poł. XV w.	I poł. XV w.	1. poł. XV w.
Liczba prałatów	63	80	47	215
Pochodz. terytorialne	37 (58%)	57 (71%)	23 (49%)	194 (90%)
Dzielnica wiódąca	Małopolska 23 (59%)	Mazowsze 42 (74%)	Wielkopolska 10(43%)	Śląsk 113 (58%)

Do początków XIV wieku w kapitule krakowskiej widoczne są wpływy obce. Najwięcej obcokrajowców piastowało prałatury w 2. poł. XII w. (Emilio, Hannibal) i na początku wieku XIII (Radulf). Wiązało się to zapewne z niedoborem

kadr w polskim duchowieństwie¹³⁵. Przez prawie cały wiek XIII wśród prałatów występowało tylko dwóch pochodzenia obcego (Gerard, Prokop). Liczba obcokrajowców wzrosła z początkiem wieku XIV (Jan z Veroli, Reinbold, Wilhelm de Sangineto). Ten gwałtowny wzrost wiąże się zapewne z rozwijającym się systemem prowizji i ekspektatyw papieskich¹³⁶.

Tab. 4. Pochodzenie terytorialne prałatów krakowskich – obcokrajowców

L.p.	imię	nr w aneksie	kraj	prałatura
1.	Emilio	12	Włochy	scholasteria
2.	Hannibal	20	Włochy	kustodia
3.	Radulf	47	Włochy	kantoria
4.	Gerard	16	Francja	dziekania
5.	Prokop	46	Ruś	scholasteria
6.	Reinbold	48	nieznany	archidiakonia
7.	Jan z Veroli	28	Włochy	dziekania
8.	Wilhelm de Sangineto	58	Włochy	kantoria

Z tabeli tej wynika, że najwięcej obcokrajowców przybyło do Krakowa z Włoch. Prałaci ci odgrywali dużą rolę w funkcjonowaniu kapituły. W wielu wypadkach piastowali kluczowe prałatury. Dwóch spośród nich było dziekanami, jeden archidiakonem, a Prokop został nawet biskupem krakowskim.

3. PRZYNALEŻNOŚĆ RODOWA

Badania nad składem osobowym kapituły katedralnej krakowskiej umożliwiają (w niektórych wypadkach) stwierdzenie, do jakich rodów należeli badani prałaci. Wśród prałatów krakowskich znana jest przynależność do rodów książęcych dwóch osób. Są to Bolesław książę toszecki¹³⁷ i Jan książę oświęcimski¹³⁸. Obaj należeli do rodu Piastów śląskich. Ustalono również przynależność 23 prałatów do znanych rodów szlacheckich. Według J. Szymańskiego już pod koniec XII w. cały kanonikat był wyraźnie opanowany przez możno-

¹³⁵ Zachorowski, jw. s. 70-73; T. S i l n i c k i. *Wpływy francuskie na Kościół w Polsce w wiekach średnich*. W: *Z dziejów Kościoła w Polsce. Studia i szkice historyczne*. Warszawa 1960.

¹³⁶ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*. Pod red. Z. Chelmnickiego. T. 9-10. Warszawa 1906 s. 358.

¹³⁷ Zob. Aneks. Bolesław (nr 10).

¹³⁸ Zob. Aneks. Jan (nr 29).

władztwo, a w ciągu wieku XIII występowały już całe dynastie kanoniczne rekrutujące się z przedstawicieli możnych rodów¹³⁹.

Tab. 5. Przynależność rodowa prałatów krakowskich

L.p.	Nazwa rodu	Liczba prałatów	Imiona prałatów	Nr w aneksie
1.	Odrowąż	3	Ivo	23
			Mikul	36
			Sąd	51
2.	Lubowlita – Ogniwia	3	Salomon II	50
			Mikołaj	39
			Trojan	55
3.	Gryf	2	Gedko	15
			Andrzej II	4
4.	Pałukoza	2	Wyszon	62
			Mikołaj	37
5.	Lis	2	Mikołaj	38
			Gumbert	19
6.	Zabawa	2	Wisław	60
			Fulko	14
7.	Oksza	1	Nanker	40
8.	Bogoria	1	Jarosław	31
9.	Awdaniec	1	Pakosław	41
10.	Śreniawa-drużyna	1	Zbigniew	63
11.	Szeliga	1	Bodzanta	7
12.	Różyc	1	Wincenty	59
13.	Kołmasz	1	Grzegorz	18
14.	Korczak	1	Prokop	46
15.	Czewoj	1	Goświn	17

¹³⁹ *Biskupstwa polskie* s. 205.

Jak wynika z powyższej tabeli prałaci krakowscy należeli do co najmniej 15 rodów szlacheckich. Liczba ta na pewno jest większa. Interesujący nas okres nie obfituje, niestety, w bogate informacje genealogiczne. Ustalenie przynależności rodowej napotyka na wiele trudności wynikających z braku bazy źródłowej dotyczącej tego problemu. Najliczniej w kapitule krakowskiej reprezentowani byli przedstawiciele rodu Odrowążów – trzech prałatów (co stanowi 13% wszystkich prałatów, których pochodzenie jest znane), Lubowlitów – Ogniwów (13%), Gryfitów (9%), Pałukozów (9%), Lisów (9%), Zabawów (9%). Były to rody najliczniej reprezentowane w kapitule krakowskiej; odgrywały one znaczącą rolę w Małopolsce.

4. STUDIA I WYKSZTAŁCENIE

W średniowieczu duchowieństwo stanowiło znakomitą większość elit intelektualnych, które tworzyły kulturę chrześcijańskiej Europy¹⁴⁰. Do tych elit należeli przede wszystkim przedstawiciele kapituł katedralnych: prałaci i kanonicy. Należy pamiętać, że w badanym okresie nie istniał jeszcze żaden uniwersytet w środkowo-wschodniej Europie. Duchowni polscy, aby odbyć studia, musieli wyjeżdżać do Europy Zachodniej, głównie do Francji i Włoch¹⁴¹.

W kapitule katedralnej krakowskiej już w 2. poł. XII w. pojawiają się prałaci z wyższym wykształceniem, a ich liczba rośnie systematycznie w wieku XIII i początkach wieku XIV.

Będziemy brali pod uwagę tylko te osoby, które miały tytuł naukowy magistra lub doktora. Stwierdzenie, czy wyraz „magister” użyty przed imieniem oznaczał stopień naukowy w niektórych wypadkach jest bardzo trudne, występuje bowiem w tym okresie grupa osób, używających tytułu magistra jako technicznego określnika sprawowanych przez siebie funkcji scholastyka¹⁴². W kapitule krakowskiej mamy do czynienia z dwiema takimi osobami, dla których użyty przed imieniem tytuł magistra nie oznaczał wcale tytułu naukowego, a tylko określał daną osobę jako scholastyka. Byli to Emilio, działający w kapitule w 2. poł. XII w., oraz Benedykt, którego działalność jako scholastyka krakowskiego przypada na początek wieku XIII.

O okresie studiów prałatów krakowskich, miejscu ich odbycia, rodzaju i uzyskanych tytułach informuje poniższa tabela.

¹⁴⁰ J. L e G o f f. *Inteligencja w wiekach średnich*. Warszawa 1966.

¹⁴¹ Na ten temat istnieje już bogata literatura, którą omówiłem na początku artykułu.

¹⁴² O. B a l z e r. *Studium o Kadłubku*. W: *Pisma pośmiertne*. T. 1. Lwów 1934 s. 17.

Tab. 6. Studia prałatów krakowskich

L.p	Imię	Nr w aneksie	Najwyższa godność w krakowie	Wiek	Miejsce	Tytuł naukowy	Przedmiot
1	Wincenty	59	scholastyk	2. poł. XII	Paryż	mgr	-
2	Radulf	47	kantor	1. poł. XIII	Rzym	mgr	-
3	Andrzej II	4	scholastyk	1. poł. XIII	-	mgr	-
4	Teodoryk	52	kantor	1. poł. XIII	-	mgr	-
5	Zdzisław	64	scholastyk	1. poł. XIII	Paryż?	mgr	-
6	Mikołaj	38	scholastyk	1. poł. XIII	Włochy	mgr	-
7	Gerard	16	dziekan	2. poł. XIII	Paryż?	mgr	-
8	Goświn	17	kustosz	2. poł. XIII	Włochy	mgr	-
9	Jakub	24	dziekan	2. poł. XIII	Bolonia	dr	prawo kan.
10	Salomon I	49	archidiak.	2. poł. XIII	-	mgr	-
11	Mikołaj	39	archidiakon	2. poł. XIII	Padwa	mgr	prawo kan.
12	Mikołaj	37	prepozyt	2. poł. XIII	-	mgr	-
13	Michał	35	kantor	2. poł. XIII	-	mgr	-
14	Marcin	34	kantor	1. poł. XIV	Bolonia	mgr	medycyna
15	Wilhelm	58	kantor	1. poł. XIV	Włochy	mgr	-
16	Jan z Veroli	28	dziekan	1. poł. XIV	Włochy	mgr	-
17	Jarosław	31	archidiakon	1. poł. XIV	Bolonia	dr	prawo kan.
18	Nanker	40	dziekan	1. poł. XIV	Bolonia	mgr	-

„Włochy” oznacza któryś z uniwersytetów włoskich.

Z tabeli wynika, że studiowało co najmniej 18 prałatów. Liczba ta stanowi 28% wszystkich prałatów krakowskich (63) działających w kapitule krakowskiej

w omawianym okresie. Prawdopodobnie była o wiele wyższa. K. Ożóg zauważył, że niektóre osoby, które niestety nie legitymowały się żadnym tytułem naukowym, ze względu na piastowane urzędy kościelne i świeckie musiały mieć odpowiednie przygotowanie intelektualne¹⁴³. Poniższa tabela przedstawia tych prałatów.

Tab. 7. Prałaci krakowscy posiadający wykształcenie, ale nie mający stopnia naukowego

L.p.	Imię	Nr w aneksie	Wiek	Piastowana prałatura	Urząd świecki
1.	Gumbert	19	1. poł. XIII	dziekan	kanclerz krakowski
2.	Pakosław	41	XIII/XIV	archidiakon	kanclerz krakowski
3.	Jarost	32	1. poł. XIV	kustosz	–
4.	Bolesław	10	1. poł. XIV	scholastyk	–
5.	Reinbold	48	1. poł. XIV	archidiakon	–
6.	Zbigniew	63	1. poł. XIV	dziekan	podkanclerzy krakowski; kanclerz: krakowski, sieradzki

Gdyby uznać, że te osoby odbyły studia uniwersyteckie, i dołączyć je do grupy prałatów z tabeli 6., to ogólna liczba studiujących prałatów krakowskich wyniosłaby wtedy 24, co stanowiłoby około 38% wszystkich (63) prałatów krakowskich. Warto się również zastanowić nad problemem, gdzie studiowali prałaci krakowscy. Tabela 8. przedstawia uniwersytety, które cieszyły się wśród prałatów krakowskich największym powodzeniem.

Z tabeli wynika, że najczęściej jako miejsce studiów jest poświadczony Uniwersytet w Bolonii i inne uniwersytety włoskie. Dla większości osób nie można, niestety, ustalić miejsca odbycia studiów. Warto również ustalić, którzy prałaci byli stosunkowo najlepiej wykształceni. Chodzi tutaj o przedstawienie analizy procentowej wykształcenia na poziomie uniwersyteckim: dziekanów, archidiakonów, prepozytów, scholastyków, kantorów i kustoszy. Obrazuje to tabela 9.

¹⁴³ *Kultura umysłowa* s. 152-153.

Tab. 8. Uniwersytety, na których studiowali prałaci krakowscy w okresie do początków XIV wieku.

L.p.	Uniwersytety	Liczba studiujących
1.	Bolonia	4
2.	Paryż	3 ?
3.	Padwa	1
4.	Rzym	1
5.	nieznany u. włoski	4
6.	u. nieznan	5
Razem		18*

* w tabeli uwzględnione zostały dane z tabeli 6.

Tab. 9. Wykształcenie na poziomie uniwersyteckim prałatów krakowskich

L.p.	Prałaci	Stosunek studiujących do ogólnej liczby	Procent studiujących
1.	dziekani	4 : 13	31
2.	archidiakoni	3 : 12	23
3.	prepozyci	2 : 11	18
4.	scholastycy	4 : 11	36
5.	kantorzy	5 : 13	38
6.	kustosze	3 : 14	21

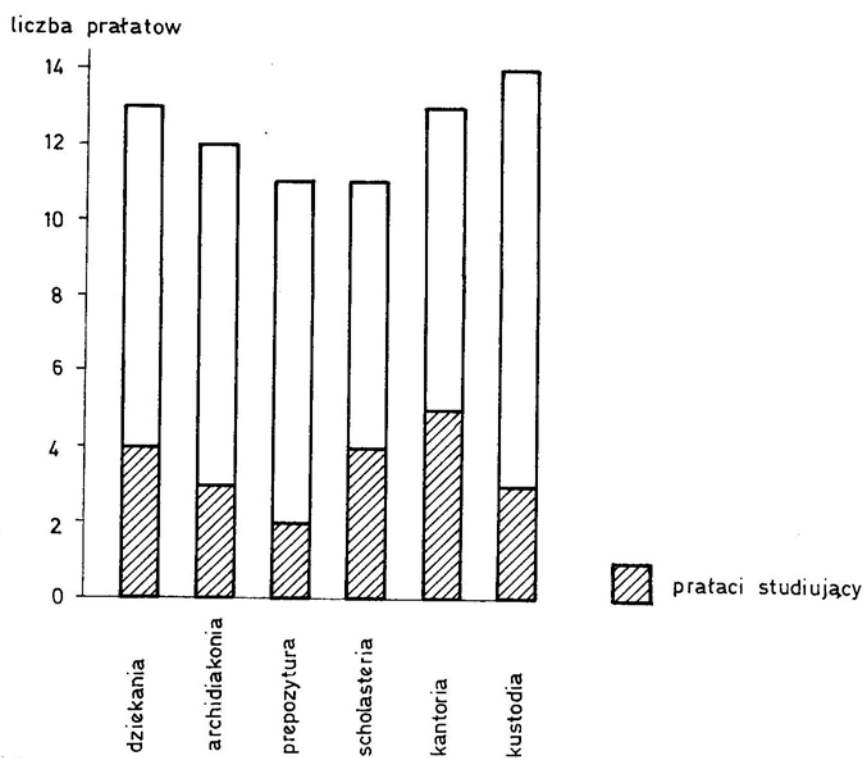
Z tabeli wynika, że najwięcej osób poświadczonych z wykształceniem wyższym miało prałaturę kantora (38%). Bardzo dobrze wykształceni byli również scholastycy (36%) i dziekani (31%). Stosunkowo słabo wykształceni byli archidiakoni (23%) i prepozyci (18%).

Podsumowując ten problem, trzeba stwierdzić, że prałaci krakowscy już w początkowym okresie funkcjonowania kapituły reprezentowali wysoki poziom intelektualny. Liczba studiujących prałatów w stosunku do liczby wszystkich osób piastujących urzędy w kapitule krakowskiej była bardzo wysoka.

Warto jeszcze porównać sytuację tej kapituły z sytuacją w innych kapitułach. W analizie porównawczej brane są pod uwagę kapituły katedralne: plocka,

poznańska i wrocławska. Opracowania dotyczące tych kapituł przedstawiłem wcześniej¹⁴⁴. Poniższa tabela obrazuje ten problem.

Z tabeli wynika, że liczba prałatów krakowskich, którzy odbyli studia uniwersyteckie, nie jest wcale taka mała. Pamiętać należy, że jest to okres w którym uniwersytety zaczynają dopiero się formować. Okazuje się również, że oprócz uniwersytetów lokalnych dużą rolę przez całe średniowiecze odgrywały uniwersytety włoskie.

Wykres 2. Analiza wykształcenia prałatów krakowskich na poziomie uniwersyteckim

¹⁴⁴ Zob. przyp. 132, 133, 134.

Tab. 10. Wykształcenie prałatów krakowskich na tle prałatów innych kapituł

Kapituła	krakowska	płocka	poznańska	wrocławska*
okres	do 1326 r.	XIV w. – 1. poł. XV w.	1 poł. XV w.	1 poł. XV w.
liczba prałatów	63	80	47	215
liczba studiujących	18	38	17	138
procent studiujących	28%	47%	36%	64%
uniwersytet dominujący	Bolonia Padwa Paryż	Kraków Praga Bolonia	Kraków Bolonia Rzym	Kraków Wiedeń Lipsk

* W obliczeniach dla kapituły wrocławskiej uwzględnieni są wszyscy kanonicy wrocławscy.

5. AWANSE

Do początków XIV w. w kapitule katedralnej krakowskiej spotykamy się ze stosunkowo licznymi awansami prałatów z urzędu na urząd. Jest to mechanizm występujący we wszystkich kapitułach polskich przez cały interesujący nas okres. Tendencja ta zanika w początkach wieku XIV¹⁴⁵. Niewątpliwie duży wpływ na to miało zjawisko rozszerzającej się prowizji i ekspektatyw papieskich¹⁴⁶. W związku z tym na 63 prałatów 12 piastowało w kapitule więcej niż jedną prałaturę. Liczba ta stanowi 19% wszystkich (63) prałatów. Ilustruje to poniższa tabela.

Z tabeli wynika, że w większości przypadków prałaci awansowali dwukrotnie. Jedynie Grzegorz piastował 3 urzędy w Krakowie. Jednak w jego przypadku nie był to awans, lecz przesunięcie z urzędu wyższego na niższy.

¹⁴⁵ Zob. przyp. 144.

¹⁴⁶ R a d z i m i ń s k i, jw. s. 51.

Tab. 11. Liczba i rodzaj prałatur piastowanych przez prałatów krakowskich

L.p.	Imię	Nr w aneksie	Lata działalności	Liczba prałatur	Rodzaj prałatur
1.	Bogdan	9	2. poł. XII w.	2	kantoria prepozytura
2.	Wawrzyniec	56	1. poł. XIII w.	2	kustodia kantoria
3.	Salomon I	49	1. poł. XIII w.	2	archidiakonia dziekania
4.	Gumbert	19	1. poł. XIII w.	2	archidiakonia dziekania
5.	Mikołaj	39	2. poł. XIII w.	2	prepozytura archidiakonia
6.	Grzegorz	18	2. poł. XIII w.	3	scholasteria archidiakonia prepozytura
7.	Michał	35	2. poł. XIII w.	2	kustodia kantoria
8.	Wyszon	62	2. poł. XIII w.	2	kantoria scholasteria
9.	Mikołaj	38	2. poł. XIII w.	2	kustodia scholasteria
10.	Trojan	55	2. poł. XIII w.	2	kustodia kantoria
11.	Marcin	34	1. poł. XIV w.	2	kustodia kantoria
12.	Zbigniew	63	1. poł. XIV w.	2	prepozytura dziekania

6. KUMULACJA BENEFICJÓW

Kumulacja pojawiła się przy panowaniu systemu prebendalnego, kiedy interes gospodarczy i chęć zysku mogły się okazać silniejsze od poczucia kardynalnych obowiązków¹⁴⁷. W stosunku do prałatów krakowskich problem ten również jest zauważalny. Interesującym faktem jest, że w Krakowie występowała również kumulacja godności wewnątrz kapituły. Na początku XIV w. bowiem Bodzanta¹⁴⁸ kumulował prałaturę dziekana z kanonią krakowską, Jarosław Bogoria¹⁴⁹ archidiakoniat z kanonią, Zbigniew¹⁵⁰ zaś łączył prałaturę prepozyta również z kanonią krakowską. Problem kumulowania godności kapitulnych przez prałatów krakowskich przedstawia poniższa tabela:

¹⁴⁷ Zachorowski, jw. s. 127.

¹⁴⁸ MPV t. 1 nr 139 s. 105.

¹⁴⁹ Tamże.

¹⁵⁰ Tamże.

Tab. 12. Analiza kumulowania godności kapitulnych przez prałatów krakowskich

L.p.	Imię	Nr w aneksie	Prałatury w kapitule krakowskiej	Prałatury i kanonie uzyskane w innych kapitułach
1.	Bodzanta	7	dziekania	kanonie: gnieźnieńska wrocławska poznańska
2.	Bolesław	10	scholasteria	kanonia wrocławska
3.	Jakub	24	dziekania	kanonia wrocławska scholasteria bamberska
4.	Marcin	34	kustodia kantoria	kanonia ołomuniecka
5.	Mikołaj	38	kustodia scholasteria	kanonia praska archid. głogowski
6.	Prokop	46	scholasteria	prepozytura gnieźnieńska
7.	Zbigniew	63	prepozytura dziekania	kanonia wrocławska

Z tabeli wynika, że prałatury i kanonie w innych kapitułach miało 7 osób, co stanowi 11% wszystkich (63) prałatów krakowskich. Problem ten jest bardzo słabo uchwytny. Niemniej jednak jest on zauważalny i godny podkreślenia.

7. NAJWIĘKSZE KARIERY

Zastanówmy się nad dwoma problemami: pierwszym – czy prałatura osiągnięta w kapitule krakowskiej była ukoronowaniem kariery kościelnej czy też była jednym z etapów do osiągnięcia jeszcze wyższych godności kościelnych, i drugim, dotyczącym udziału prałatów w działalności kancelarii książęcych i królewskich.

W badaniach nad składem osobowym kapituły krakowskiej można zauważyć, że aż 10 prałatów krakowskich awansowało z urzędu prałackiego na stolicę biskupią:

Tab. 13. Prałaci krakowscy, którzy zostali biskupami

L.p.	Imię	Nr w aneksie	Piastowana prałatura	Biskupstwo
1	2	3	4	5
1.	Andrzej II	4	scholasteria	Płock
2.	Bodzanta	7	dziekania	Kraków
3.	Bolesław	10	scholasteria	Ostrzyhom

1	2	3	4	5
4.	Gedko	15	prepozytura	Płock
5.	Jarosław	31	archidiakonia	Gniezno
6.	Mikołaj	38	scholasteria	Poznań
7.	Nanker	40	dziekania	Kraków; Wrocław
8.	Prokop	46	scholasteria	Kraków
9.	Wincenty	59	scholasteria	Kraków
10.	Wisław	60	dziekania	Kraków

Jak wynika z tabeli, aż 10 prałatów otrzymało sakrę biskupią. Liczba ta stanowi około 16% wszystkich (63) prałatów krakowskich. Najwięcej, bo aż 5 prałatów piastowało godność biskupa krakowskiego. Jedna osoba była nawet arcybiskupem gnieźnieńskim. Najwięcej biskupów (5) piastowało wcześniej godność scholastyka krakowskiego. Również dużo biskupów rekrutowało się spośród dziekanów (4). Najmniej biskupów wydali archidiakoni (1) i prepozyci (1).

W Polsce urząd kanclerza, pierwotnie dla całego kraju, później dla poszczególnych dzielnic, złączony bywał najczęściej z godnością członka odpowiedniej kapituły¹⁵¹. Udział prałatów krakowskich zauważalny jest wśród personelu licznych kancelarii małopolskich. Ilustruje to poniższa tabela.

Tab. 14. Udział prałatów krakowskich w pracach kancelarii małopolskich

Kancelaria władca	Imię prałata	Nr w aneksie	Urząd w kancelarii	Najwyższa prałatura
1	2	3	4	5
Leszek Biały	Gumbert	19	pisarz	archidiak.
Bolesław Wstydlivy	Teodoryk	52	kanclerz	kantoria
	Fulko	14	kanclerz	dziekania
	Ivo	23	kapelan	dziekania
	Prokop	46	kanclerz	scholasteria
Leszek Czarny	Prokop	46	kanclerz	scholasteria

¹⁵¹ M a l e c z y ń s k i. *Zarys* s. 87.

1	2	3	4	5
Władysław Łokietek	Pakośław	41	kanclerz	archidiak.
	Jarost	32	kanclerz	kustodia
	Zbigniew	63	podkanclerz kanclerz	dziekania

Z tabeli wynika, że aż 8 osób piastujących prałatury w kapitule krakowskiej udzielało się również na arenie politycznej. Stanowi to 13% wszystkich (63) prałatów działających w kapitule krakowskiej w omawianym okresie. Jak wynika z powyższych rozważań, prałaci krakowscy należeli do elity społeczeństwa polskiego i robili błyskotliwe kariery kościelne i świeckie.

Tab. 15. Obsady prałatur w kapitule krakowskiej do początków XIV w.

Niektóre daty zostały podane w przybliżeniu. Jest to przypuszczalny okres, w którym dana osoba mogła objąć prałaturę lub ją utracić.

Są też dwie skrajne daty występowania danego prałata w źródłach.

† – data śmierci

L.p.	Imię	Nr w aneksie	Objęcie prałatury	Utrata prałatury
1	2	3	4	5
Dziekani				
1.	Lambert	33	przed 31 XII 1166 r.	po 31 XII 1166 r.
2.	Damian	11	przed 1206 r.	1206 ?
3.	Wisław	60	1206 r.	1229 r.
4.	Salomon I	49	1229 a 1230 r.	21 V 1236 r. †
5.	Gumbert	19	po 21 V 1236 r.	24 III 1241 r. †
6.	Fulco	14	24 III 1241 a. 10 VII 1241 r.	12 XII 1257/1258 r. †
7.	Ivo	23	12 XII 1257/58 a. 4 IV 1259 r.	12 V 1264 a 1266 r.

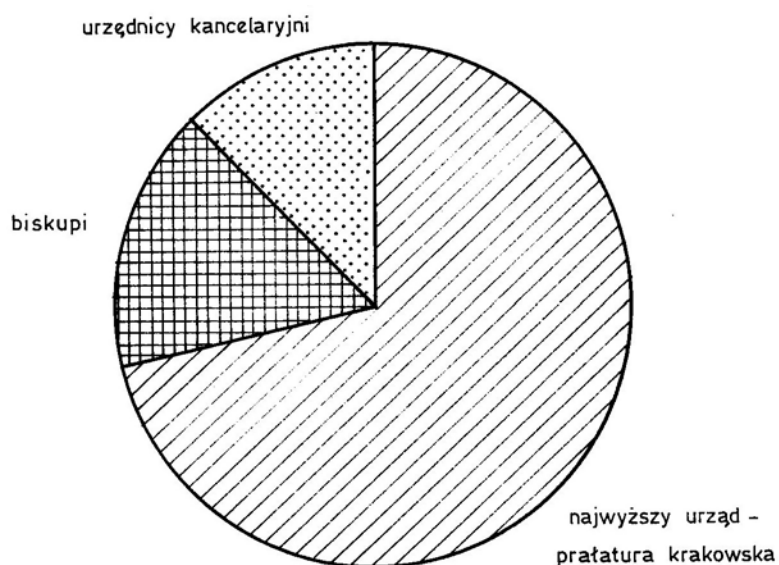
1	2	3	4	5
8.	Jakub ze Skaryszewa	24	12 V 1264 a 1266 r.	21 IV 1268 r. †
9.	Gerard	16	niedługo po 21 IV 1268 r.	po 6 X 1277 r.
10.	Albert	2	6 X 1277 a. 8 XII 1284 r.	po 1286 r.
11.	Jan z Veroli	28	1286 a 10 IX 1308 r.	1319 r.
12.	Nanker	40	1319 r.	3 III 1320 r.
13.	Bodzanta	7	3 III 1320 a 3 X 1320 r.	13 VI 1348 r.
Archidiakoni				
1.	Arnold	5	przed 31 XII 1166 r.	po 31 XII 1166 r.
2.	Janusz	30	przed 1206 r.	początek 1207 r.
3.	Andrzej I	3	1207 r.	25 XII 1220 a 1222 r.
4.	Mikołaj (Mikul)	36	25 XII 1220 a. 1222 r.	6 XII 1224 r. †
5.	Salomon I	49	6 XII 1224 a. 29 IX 1228 r.	1230 r.
6.	Gumbert	19	1230 a. 11 V 1234 r.	przed 21 V 1236 r.
7.	Grzegorz	18	21 V 1236 a. 13 I 1238	1240 r.
8.	Salomon II	50	1240 a. 1252 r.	1264 r.
9.	Mikołaj	39	1264 a. 1266 r.	30 XI 1286 a. 29 I 1295 r.
10.	Pakośław	41	1264 a. 1266 r.	16 I 1299 a. 2 VI 1308 r.
11.	Reinbold	48	16 I 1299 a 2 VI 1308 r.	13 V 1322 a. 1325 r.

1	2	3	4	5
12.	Jarosław Bogoria	31	13 V 1322 a. 1325 r.	1342 r.
Prepozyci				
1.	Bogdan	8	przed 31 XII 1166 r.	22 X 1179 r. [†]
2.	Gedko	15	22 IX 1179 a. 12 IV 1189 r.	1206 r.
3.	Boguchwał	9	1206 r.	29 IX 1228 a. 11 V 1234 r.
4.	Wit	61	29 IX 1228 a. 11 V 1234 r.	1248 r. [†]
5.	Grzegorz	18	1248 a. 25 VII 1249 r.	1252 a. 12 V 1264 r.
6.	Mikołaj	39	1252 a. 12 V 1264 r.	tuż przed 1266 r.
7.	Mikołaj Dzierżykraj	37	1266 r.	8 V 1274 a. 22 I 1284 r.
8.	Więcesław	57	8 V 1274 a. 22 I 1284 r.	8 XII 1317 a. 1320 r.
9.	Adam	1	8 XII 1284 a. 21 VIII 1304 r.	VIII 1317 a. 1320 r.
10.	Tomasz II	54	VIII 1317 a. 1320 r.	14 V 1322 a. 3 X 1323 r.
11.	Zbigniew ze Szczyrzyc	63	14 V 1322 a. 3 X 1323 r.	1351 r.
Scholastycey				
1.	Emilio	12	przed 31 1166 r.	21 XI 1177 r. [†]
2.	Wincenty Kadłubek	59	21 XI 1177 a. 12 V 1189 r.	1206?
3.	Benedykt	6	1206 r.	25 II 1224 r. [†]
4.	Zdzisław	64	25 II 1224 a. 1228 r.	1228 a. 11 V 1234 r.

1	2	3	4	5
5.	Andrzej II	4	1228 a. 11 V 1234 r.	1239 r.
6.	Grzegorz	18	1239 a. 10 VIII 1241 r.	6 VII 1247 a. 25 VII 1249 r.
7.	Mikołaj	38	6 VII 1247 a. 25 VII 1249 r.	22 V 1267 r.
8.	Wyszon	62	22 V 1267 a. 6 X 1277 r.	6 X 1277 a. 1279 r.
9.	Prokop	46	6 X 1277 a. 1279 r.	1292 r.
10.	Bolesław Ks. Toszecki	10	1292 a. 1306 r.	2 X 1321 r.
11.	Jan Ks. Oświę- cimski	29	XII 1321 r.	niedługo po 1 X 1327 r.
Kantorzy				
1.	Bogdan	8	przed 31 XII 1166 r.	31 XII a. 22 X 1179 r.†
2.	Jan I	25	przed 1206 r.	1206 r.
3.	Henryk I	21	1206 r.	1206 a. 1207 r.
4.	Wawrzyniec	56	1206 a. 1207 r.	20 lub 28 III 1224 a. 1224 r.
5.	Radulf	47	1224 r.	19 I 1237 r. †
6.	Teodoryk	52	19 I 1237 a. 1244 r.	1244 a. 1252 r.
7.	Sąd	51	1244 a. 1252 r.	29 VII 1253 r. a. 4 IV 1259 r.
8.	Trojan	55	29 VII 1253 a. 4 IV 1259 r.	30 XII 1268 r.†
9.	Wyszon	62	30 XII 1268 a. 8 V 1271 r.	przed 6 X 1277 r.

1	2	3	4	5
10.	Paweł	42	6 X 1277 a. 8 XII 1284 r.	8 XII 1284 a. 1295 r.
11.	Michał	35	8 XII 1284 a. 1295 r.	1 III 1302 a. 2 VII 1309 r.
12.	Jan III	27	1 III 1302 a. 2 VII 1309 r.	2 I 1310 a. 1325 r.
13.	Wilhelm de Sangineto	58	2 I 1310 a. 1325 r.	1329 r. [†]
Kustosze				
1.	Hannibal	20	przed 31 XII 1166 r.	26 V 1173 r. [†]
2.	Wawrzy- niec	56	26 V 1173 a. 1206 r.	1206 a 1207 r.
3.	Henryk II	22	1207 r.	15 VIII 1214 a. 15 VIII 1219 r.
4.	Pęśław	43	15 VIII 1214 a. 15 VIII 1219 r.	1230 a. 11 V 1234 r.
5.	Mikołaj	38	1230 a. 11 V 1234 r.	5 X 1235 a. 1238 r.
6.	Trojan	55	5 X 1235 a. 1238 r.	29 VII 1253 a. 4 IV 1259 r.
7.	Goświn	17	29 VII 1253 a. 4 IV 1259 r.	5 IV 1263 a. 12 V 1264 r.
8.	Piotr II	45	5 IV 1263 a. 12 V 1264 r.	1266 a. 30 IX 1268 r.
9.	Tomasz I	53	1266 a. 30 IX 1268 r.	1268 a. X 1277 r.
10.	Jan II	26	1268 a. X 1277 r.	X 1277 a. 8 XII 1284 r.
11.	Michał	35	X 1277 a. 8 XII 1284 r.	przed 9 V 1294 r.
12.	Piotr I	44	przed 9 V 1294 r.	1 III 1302 a. 2 IX 1306 r.

1	2	3	4	5
13.	Jarost	32	1 III 1302 a. 2 IX 1306 r.	VIII 1302 a. 1325 r.
14.	Marcin	34	VIII 1302 a. 1325 r.	1329 r.

Wykres 3. Analiza procentowa udziału prałatów krakowskich w najwyższych władzach kościelnych i świeckich

ZAKOŃCZENIE

W artykule scharakteryzowaliśmy środowisko prałatów kapituły katedralnej krakowskiej. Byli to ludzie wybitni, którzy nie tylko oddziaływali na Kościół polski, ale także brali czynny udział w formowaniu się państwa polskiego. Spełniali oni ważną rolę w życiu Kościoła, brali czynny udział w życiu politycznym i kulturalnym ówczesnego społeczeństwa. Przedstawiony w pracy materiał poddany dalszym zabiegom interpretacyjnym i wprowadzony w szeroki

kontekst historyczny pozwoli w sposób bardziej precyzyjny (niż dotychczas) odpowiedzieć na pytanie, czym była kapituła katedralna w średniowieczu w ramach organizacji Kościoła, a także jaką rolę odgrywali tworzący ją ludzie w dziejach Kościoła, miasta, państwa, a także w kulturze.

Dotychczas w literaturze najwięcej uwagi poświęcono genezie i ustrojowi kapituł katedralnych, zapominając często o ludziach, którzy tę instytucję tworzyli. Stąd potrzeba badań nad składem osobowym kapituł polskich. Dopiero badania porównawcze doprowadzą do ustalenia, co w dziejach i strukturze kapituł polskich było prawidłowością ogólną, co zaś wynikało z warunków polskich. Istnieje potrzeba dokonania badań nad składem osobowym wszystkich kapituł polskich, aby przeprowadzić badania porównawcze. Wtedy dopiero będzie można wyciągać szersze wnioski dotyczące tego zagadnienia.

WYKAZ SKRÓTÓW

- AKLS – Archiwum książąt Lubartowiczów–Sanguszków w Sławucie.
ANNALES – *Joannis Długossii Annales seu Cronicae Incliti Regni Poloniae*.
BP – *Bullarium Poloniae*.
CDP – *Codex diplomaticus Poloniae*.
KDKK – *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława*.
KDM – *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*.
KMog. – *Zbiór dyplomatów klasztoru mogińskiego*.
KDMK – *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa*.
KDMaz. – *Kodeks dyplomatyczny księstwa mazowieckiego*.
KDS – *Kodeks dyplomatyczny Śląska*.
KDT – *Kodeks dyplomatyczny klasztoru tynieckiego*.
KDW – *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*.
LB – *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*.
MPH – *Monumenta Poloniae Historica*.
MPV – *Monumenta Poloniae Vaticana*.
Najdawniejsze Roczniki – MPH Sn. t. 5 (Rocznik Krakowski, Kalendarz krakowski, Rocznik Krótki).
Op. Om. – *Opera Omnia* (Jana Długosza).
PSB – *Polski słownik biograficzny*.
RAU – *Rozprawy Akademii Umiejętności*.
Regesten – *Regesten zur schlesischen Geschichte*.
SPPP – *Starodawne prawa polskiego pomniki*.
VMPL – *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*.
ZDKDK – *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej*.
ZDM – *Zbiór dokumentów małopolskich*.

ANEKS
ALFABETYCZNY SPIS PRAŁATÓW KRAKOWSKICH.

1. ADAM

Źródła: MPV t. 3 nr 111, 121, 124; ZDKDK cz. 1 nr 28; KDKK t. 1 nr 115.

2. ALBERT

Źródła: KDKK t. 1 nr 85, 87; KMog nr 37; AKLS t. 2 nr 1.

3. ANDRZEJ I

Źródła: CDP t. 1 nr 8; KDM t. 2 nr 384, 385; ZDKDK cz. 1 nr 4; KDS nr 221.

Literatura: S. Ł a g u n a. *Dwie elekcje*. „Ateneum” 2:1878 s. 9; L. Ł ę t o w s k i. *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3. Kraków 1852 s. 5; F. P i e k o s i ń s k i *Rycerstwo polskie wieków średnich* T. 3 Kraków 1902 s. 12.

4. ANDRZEJ II (GRYFITA)

Źródła: KDKK t. 1 nr 21; MPH t. 4 s. 605; Op. Om. t. 1 s. 548; CDP t. 1 nr 21; KDM t. 1 nr 16; t. 2 nr 410, 412.

Literatura: J. U m i ń s k i. *Andrzej*. PSB t. 1 s. 102.

5. ARNOLD

Źródła: KDKK t. 1 nr 1.

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 2 s. 8.

6. BENEDYKT

Źródła: KDKK t. 1 nr 6, 8; KDS t. 2 nr 123, 221; KDM t. 2 nr 383, 385; KMog nr 2; ZDKDK cz. 1 nr 4; CDP t. 1 nr 8; LB III s. 211; *Najdawniejsze Roczniki* s. 74, 127; MPH t. 4 s. 385 (Vita maior s. Stanisłai).

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 3 s. 18-19; Ł a g u n a, jw. s. 10; O. B a l z e r. *Studium o Kadłubku*. W: t e n ż e. *Pisma pośmiertne*. T. 1. Lwów 1934 s. 20.

7. BODZANTA

Źródła: BP t. 1 nr 1131; *Najdawniejsze Roczniki* s. 220, 192; MPV t. 1 nr 139; t. 3 nr 281; KDM t. 1 nr 164, 195; KDKK t. 1 nr 130, 133, 138, 143, 146, 157, 158, 182; KMog nr 55; VMPL t. 1 nr 358.

Literatura: M. N i w i ń s k i. *Bodzanta*. PSB t. 2 s. 181-183; t e n ż e. *Biskup krakowski Bodzanta i Kazimierz Wielki*. „Collectanea Theologica” t. 17:1936 s. 225-262; K. N i e s i e c k i. *Herbarz Polski* t. 2 s. 606.

8. BOGDAN

Źródła: KDKK t. 1 nr 1; *Najdawniejsze Roczniki* s. 64, 180.

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 2 s. 57.

9. BOGUCHWAŁ

Źródła: KDKK t. 1 nr 6, 8, 11, 21; KDS t. 2, nr 123; CDP t. 1 nr 8; KDM t. 2 nr 380, 383; ZDKDK cz. 1 nr 4; VMPL t. 1 nr 20; KDW t. 1 nr 110; KMog nr 2.

Literatura: Ł a g u n a, jw. s. 8; Z a c h o r o w s k i, jw. s. 213.

10. BOLESŁAW KSIĄŻĘ TOSZECKI

Źródła: MPV t. 3 nr 121; BP t. 1 nr 1035, 1180.

Literatura: K a r w a s i ń s k a. *Bolesław książę na Tożku* PSB t. 2 s. 269-270; K. J a - s i ń s k i. *Rodowód Piastów Śląskich*. T. 3. Wrocław 1977 s. 45; O ż ó g. *Kultura* s. 316; K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 25; B. W ł o d a r s k i. *Polska i Czechy w II połowie XIII wieku i w początkach XIV wieku*. Lwów 1930.

11. DAMIAN

Źródła: *Najdawniejsze Roczniki* s. 162; MPH t. 4 s. 394. (Vita Maior s. Stanisłai).

12. EMILIO

Źródła: KDKK t. 1 nr 1; *Najdawniejsze Roczniki* s. 64.

Literatura: B. K ü r b i s. *Wstęp*. W: *Mistrza Wincentego* s. 17; O. B a l z e r. *Studium o Kadłubku* s. 17.

13. FRANCISZEK Z KRAKOWA

Źródła: KMog nr 37, 50, 59; KDM t. 1 nr 138, 154, 155, 156, 167, 171; t. 2 nr 541, 567, 569; KDKK t. 1 nr 121, 122, 126, 131, 138, 139, 140, 144; t. 2 nr 242, 245; MPV t. 1 nr 139; KDMK nr 11; KDT nr 46 CDP t. 3 nr 74.

Literatura: Z. K o z ł o w s k a-B u d k o w a. *Franciszek z Krakowa*. PSB t. 7 s. 77; O ż ó g. *Kultura* s. 141-142; A. K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 260; W. A b r a h a m. *Sprawa Muskaty*. Kraków 1894 s. 27-30. RAU ser. 2 t. 2; J. F i j a ł e k. *Przeszłość Nankera*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza*. T. 1 Lwów 1916 s. 375-379; F. P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 224; R. M a u r e r. *Urzednicy kancelaryjni ksiąząt i królów polskich*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1884 s. 131-154.

14. FULKO (PRZEDPEŁK)

Źródła: KDM t. 1 nr 39; t. 2 nr 416; Dokumenty klasztoru PP. Norbertanek w Imbramowicach, nr 3; KDKK t. 1 nr 29; CDP t. 1 nr 35; KMog nr 23; Regesten nr 898; *Najdawniejsze Roczniki* s. 191, 191p.

Literatura: K. M i e s z k o w s k i. *Fulko* PSB t. 25 s. 574; Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 2 s. 238; K. M a l e c z y ń s k i. *Zarys* s. 116.

15. GEDKO

Źródła: KDKK t. 1 nr 4; ANNALES ks. 5-6 s. 239; Op. Om. t. 1 s. 548 (Katalog biskupów płockich);

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 6-7; R. G r o d e c k i. *Gedko*. PSB t. 7 s. 367-370; N i e s i e c k i. *Herbarz* t. 4 s. 311-313; Ł a g u n a, jw. s. 10.

16. GERARD

Źródła: *Najdawniejsze Roczniki* s. 83, 84, 98; KDKK t. 1 nr 14, 36, 69, 71; ZDKDK, cz. 1 nr 12; KDM t. 2 nr 480; KMog nr 34; ANNALES ks. 5-6 s. 290.

Literatura: Z. K o z ł o w s k a-B u d k o w a. *Gerard*. PSB t. 7 s. 390-391; P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 178-179; A. K a r b o w i a k. *Szkoła katedralna krakowska w wiekach średnich*. Kraków 1899 s. 23.

17. GOŚWIN

Źródła: KMog nr 20 23; KDKK t. 1 nr 39, 64; KDM t. 1 nr 52; *Najdawniejsze Roczniki* s. 84; LB III s. 431.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 132; Z. K o z ł o w s k a-B u d k o w a. *Goświn* PSB t. 8 s. 382.

18. GRZEGORZ

Źródła: KDM t. 1 nr 22, 39; t. 2 nr 413; Dokumenty klasztoru PP. Norbertanek w Imbramowicach, nr 3; CDP t. 2 nr 35; KDKK t. 1 nr 29; KMog nr 21, 23; *Najdawniejsze Roczniki* s. 168. Literatura: Z. Kozłowski a-B u d k o w a. *Grzegorz* PSB t. 9 s. 81; S. Dzidulewicz. *Drobiazgi heraldyczne*. „Miesięcznik Heraldyczny” 9:1930; Piekosiński. *Rycerstwo* t. 3 s. 107-108; t e n ż e. *Pieczęcie polskie wieków średnich*. Kraków 1899 s. 81; K a r b o w i a k. *Szkoła katedralna* s. 24.

19. GUMBERT

Źródła: KDM t. 1 nr 10; t. 2 nr 384, 410, 413; KDKK t. 1 nr 61; *Najdawniejsze Roczniki* s. 138. Literatura: B. Wyrzomski a. *Gumbert*. PSB t. 9 s. 145; W. Semkowicz. *Ród Awdanów w wiekach średnich*. Poznań 1920 s. 343; F. Piekosiński. *Rycerstwo* t. 3 s. 505; J. Mitkowski. *Nieznanne dokumenty Leszka Białego* „Kwartalnik Historyczny” 52:1938 s. 645-648; M. Niwiński. *Opactwo cystersów w Wąchocku*. Kraków 1930 s. 52.

20. HANNIBAL

Źródła: KDKK t. 1 nr 1.

Literatura: K ü r b i s. *Wstęp W: Mistrza Wincentego* s. 17.

21. HENRYK I

Źródła: KDS t. 2 nr 123; *Najdawniejsze Roczniki* s. 63, 149; Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 3 s. 62; P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 10.

22. HENRYK II

Źródła: CDP t. 1 nr 8; KDM t. 2 nr 383; *Najdawniejsze Roczniki* s. 114.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 12.

23. IVO

Źródła: KDM t. 1 nr 52, 67; 20 dokumentów katedry płockiej nr 6; KDT nr 21.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 168; G ó r s k i. *Ród Odrowążów* s. 98.

24. JAKUB ZE SKARYSZEWA

Źródła: Regesten t. 2 nr 479; Dokumenty kujawskie i mazowieckie nr 13; KDM t. 1 nr 52; KMog nr 28, 29; ANNALES ks. 7-8 s. 70, 80, 83; *Najdawniejsze Roczniki* s. 96.

Literatura: Z. Kozłowski a-B u d k o w a. *Jakub ze Skaryszewa*. PSB t. 10 s. 346; K a r b o w i a k. *Dzieje* t. 1 s. 260; S. W i n d a k i e w i c z. *Bolonia i Padwa* s. 17, 37; J. N o w a c k i. *Arcybiskup gnieźnieński Janusz*. „Collectana Theologica” t. 14:1933; J. L o o s - h o r n. *Geschichte d. Bistums Bamberg*. München. 1888 s. 684-685, 746, 749-750.

25. JAN I

Źródła: KDM t. 1 nr 4.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 7.

26. JAN II

Źródła: ZDKDK cz. 1 nr 12; KDM t. 2 nr 1127.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 206.

27. JAN III

Źródła: MPV t. 3 nr 124, 128.

28. JAN Z VEROLI

Źródła: BP t. 1 nr 1007, 1113; MPV t. 3 nr 161; VMPL t. 1 nr 227.

Literatura: O ż ó g. *Kultura* s. 144.

29. JAN KSIĄŻĘ OŚWIĘCIMSKI

Źródła: BP t. 1 nr 1189, 1460, 1259; VMPL t. 1 nr 261; KMog nr 53, 56; KDKK t. 1 nr 130, 144; MPV t. 1 nr 139.

Literatura: J a s i ń s k i. *Rodowód* t. 3 s. 125; O. B a l z e r. *Genealogia Piastów*. Kraków 1895 s. 441.

30. JANUSZ

Źródła: KDKK t. 1 nr 6; KDS nr 123; KDM t. 2 nr 380; ANNALES ks. 5-6 s. 203.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 10.

31. JAROSŁAW BOGORIA

Źródła: KDKK t. 1 nr 126, 138, 143; KMog nr 55; MPV t. 1 nr 139; *Najdawniejsze Roczniki* s. 172.

Literatura: K. S t a c h o w s k a. *Jarosław Bogoria*. PSB t. 11 s. 1-3; Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 2 s. 51-57; J. K o r y t k o w s k i. *Arcybiskupi gnieźnieńscy prymasowie i metropolici polscy od roku 1000 aż do roku 1821*. T. 1. Poznań 1888 s. 560-649.

32. JAROST

Źródła: KDKK t. 1 nr 107, 114; ZDKDK cz. 1 nr 28; MPV t. 3 s. 121, 124, 126; KDM t. 1 nr 150.

Literatura: O ż ó g. *Kultura* s. 156; M a l e c z y ń s k i. *Zarys* s. 286.

33. LAMBERT

Źródła: KDKK t. 1 nr 1.

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 3 s. 228.

34. MARCIN

Źródła: KMog nr 55; KDKK t. 1 nr 143, 157, 158, 160, 163; MPV t. 3 nr 139, 256, 269; VMPL, t. 1 nr 358; BP t. 1 nr 1558, 1561, 1602.

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 3 s. 327; O ż ó g. *Kultura* s. 145; K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 260; K o z ł o w s k a-B u d k o w a. *Polonia* s. 285.

35. MICHAŁ

Źródła: KDM t. 2 nr 410, 529; KDKK t. 1 nr 29, 36, 64, 85, 87, 88, 106; MPV t. 3 nr 124.

Literatura: K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 260.

36. MIKOŁAJ (MIKUL).

Źródła: KMog nr 2; KDKK t. 1 nr 13, 14, 15; *Najdawniejsze Roczniki* s. 74; LB I s. 158-159.

Literatura: G ó r s k i. *Ród Odrowążów* s. 72.

37. MIKOŁAJ DZIERŻYKRAJ

Źródła: KDKK t. 1 nr 30; *Najdawniejsze Roczniki* s. 101; ANNALES ks. 7-8 s. 223; KMog, nr 29; KDM t. 2 nr 480.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 133; K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 260; W. K a r a s i e w i c z. *Paweł z Przemankowa biskup krakowski 1266-1291*. „Nasza Przeszłość”

9:1959 s. 172-173; B. U l a n o w s k i. *Przyczynek do dziejów Pawła z Przemankowa*. Kraków 1883 s. 92-117.

38. MIKOŁAJ BISKUP POZNAŃSKI

Źródła: KDKK t. 1 nr 8, 36, 64; KDM t. 1 nr 52; t. 2 nr 410, 412; CDP t. 1 nr 35; BP t. 1 nr 754, 755, 756; MPV t. 3 nr 95; ANNALES ks. 7-8 s. 145, 187.

Literatura: F. S i k o r a. *Mikołaj biskup poznański*. PSB t. 24 s. 84-85; O. H e l l e m a n n. *Die Archidiakonen des Kollegiatstiftes in Glogau*. Głogów 1938 s. 13-16; S. K a r w o w s k i. *Biskupi poznańscy z II połowy XIII wieku*. RTPNP 43:1915 s. 222-226; N o w a c k i. *Dzieje* s. 60-61.

39. MIKOŁAJ

Źródła: KDKK t. 1 nr 36, 67, 87, 88; KMog. nr 28, 29.

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 3 s. 341-342; P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 97; K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 260.

40. NANKER

Źródła: MPV t. 3 nr 111, 121, 124; Op. Om. t. 1 s. 409 (Katalog biskupów krakowskich); KDM t. 1 nr 138, 161; VMPL t. 1 nr 228; *Najdawniejsze Roczniki* s. 116, 139, 220.

Literatura: Z. B u d k o w a. *Nanker*. PSB t. 22 s. 514-517; N i e s i e c k i. *Herbarz* t. 3 s. 65-66; O ż ó g. *Kultura* s. 147; S. W i n d a k i e w i c z. *Bolonia i Padwa* s. 15; J. F i j a ł e k. *Przeszłość Nankera, biskupa krakowskiego*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza*. T. 1 Lwów 1926 s. 270-300; T. S i l n i c k i. *Biskup Nanker*. Warszawa 1953.

41. PAKOSŁAW

Źródła: KDM t. 1 nr 120, 129; CDP t. 3 nr 72; KDW t. 2 nr 802, 805.

Literatura: K. M i e s z k o w s k i. *Pakosław*. PSB t. 25 s. 43-44; W. S e m k o w i c z. *Ród Awdanów* s. 367-370, 371, 373; O ż ó g. *Kultura* s. 159; M a u r e r. *Urzednicy* s. 71; J a s i ń s k i. *Uwagi* s. 73-76; M a l e c z y ń s k i. *Zarys* s. 286; G ą s i o r o w s k i. *Urzednicy malopolscy XII-XV wieku* s. 268.

42. PAWEŁ

Źródła: KDKK t. 1 nr 85.

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 3 s. 444; P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 222.

43. PEŚŁAW

Źródła: KDKK t. 1 nr 8, 15, 21; KMog. nr 2, 7, 10; LB II s. 279; ZDKDK cz. 1 nr 4; KDM t. 1 nr 12; t. 2 nr 385, 397; ZDM cz. 4 s. 3.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 17; Ł a g u n a, jw. s. 13.

44. PIOTR I

Źródła: KDKK t. 1 nr 36; KMog. nr 28; KDM t. 1 nr 67.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 155-180.

45. PIOTR II

Źródła: ZDM cz. 4 nr 887; KDKK t. 1 nr 100, 106; KDM t. 2 nr 529.

46. PROKOP

Źródła: KDKK t. 1 nr 78, 82, 85, 89; Op. Om. t. 1 s. 406 (Katalog biskupów krakowskich); KDM t. 1 nr 94; t. 2 nr 380; VMPL t. 1 nr 158; ZDM cz. 1 nr 11; cz. 4 nr 877, 881; cz. 7 nr 2527; *Najdawniejsze Roczniki* s. 219; ANNALES ks. 7-8 s. 272.

Literatura: B a l z e r. *Genealogia* s. 265; J. W y r o z u m s k i. *Prokop*. PSB t. 28 s. 483-484; N i e s i e c k i. *Herbarz* t. 5 s. 227; M a l e c z y Ń s k i. *Zarys* s. 117; Z. M a z u r. *Studia nad kancelarią księcia Leszka Czarnego*. Wrocław 1975 s. 177-180, 187; W. K a r a s i e w i c z. *Jakub Świnka*. Poznań 1948 s. 232; J. F i j a ł e k. *Biskup z Rusi na stolicy krakowskiej*. „Czas” 42:1895 nr 40; J. U m i Ń s k i. *Kim był Prokop z Rusi, Kanclerz Bolesława Wstydliwego i Leszka Czarnego, późniejszy biskup krakowski*. „Nasza Przeszłość” 2:1947 s. 84; B. W ł o d a r s k i. *Polityczna rola biskupów krakowskich w XIII wieku*. „Nasza Przeszłość” 27:1967 s. 58-61.

47. RADULF

Źródła: CDP t. 1 nr 7; Op. Om. t. 1 s. 400; KDKK t. 1 nr 8, 15, 19; KMog. nr 7, 8, 15; KDM t. 1 nr 16; t. 2 nr 410, 412; *Najdawniejsze Roczniki* s. 78.

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 4 s. 17; Ł a g u n a, jw. s. 12.

48. REINBOLD

Źródła: KDKK t. 1 nr 87; KDM t. 1 nr 164; t. 2 nr 583; MPV t. 3 nr 121.

Literatura: O ź ó g. *Kultura* s. 160.

49. SALOMON I

Źródła: KDKK t. 1 nr 21; KMog. nr 7, 8, 10; KDM t. 1 nr 16 t. 2 nr 410, 412; *Najdawniejsze Roczniki* s. 77.

50. SALOMON II

Źródła: KDM t. 1 nr 23, 39; KMog. nr 20; KDKK t. 1 nr 36, 64; MPH t. 4 s. 629; ANNALES ks. 7-8 s. 55.

Literatura: Ł ę t o w s k i. *Katalog* t. 4 s. 29; R. G u s t a w OFM. *Jadwiga Śląska*. W: *Hagiografia polska* s. 467.

51. SAĐ

Źródła: KMog. nr 12; KDKK t. 1 nr 36; KDM t. 1 nr 39, 52.

Literatura: G ó r s k i. *Ród Odrowążów* s. 3, 12; P i e k o s i Ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 89-90; N i e s i e c k i. *Herbarz* t. 7 s. 24-45.

52. TEODORYK

Źródła: KMog. nr 19, 20; KDM t. 1 nr 26.

Literatura: P i e k o s i Ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 516; K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 258; M a l e c z y Ń s k i. *Zarys* s. 115.

53. TOMASZ I

Źródła: KDM t. 1 nr 76.

Literatura: G r a b o w s k i. *Starożytności historyczne polskie* t. 1 s. 1; B. W ł o d a r s k i. *Św. Salomea*. W: *Hagiografia polska* s. 300-313.

54. TOMASZ II

Źródła: KDM t. 1 nr 161, 164; KDKK t. 1 nr 124.

Literatura: P i e k o s i Ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 284.

55. TROJAN

Źródła: KDKK t. 1 nr 8, 29, 36, 64; KDM t. 1 nr 16, 52, 67, t. 2 nr 383, 397; KMog. nr 1, 2, 5, 7, 23, 28, 29; CDP t. 1 nr 26; t. 3 nr 18; MPH t. 4 s. 293, 305-306, 316 (Cuda św. Stanisława). *Najdawniejsze Roczniki* s. 99.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 14; Ł a g u n a, jw. s. 14.

56. WAWRZYNIEC

Źródła: KDS t. 2 nr 123; KDKK t. 1 nr 4, 8; ZDM cz. 4 nr 871; KDM t. 2 nr 380, 383, 385; CDP t. 1 nr 8; ZDKDK cz. 1 nr 4; KMog. nr 2; *Najdawniejsze Roczniki* s. 134.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 11; K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 110.

57. WIĘCESŁAW

Źródła: KDM t. 2 nr 497, 498; KDKK t. 1 nr 85.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 221.

58. WILHELM DE SANGINETO

Źródła: MPV t. 1 nr 139; t. 3 nr 256; BP t. 1 nr 1558, 1561, 1602.

59. WINCENTY KADLUBEK

Źródła: KDKK t. 1 nr 4; Op. Om. t. 1 s. 396-397 (Żyoty biskupów krakowskich); KDS t. 2 nr 123; *Najdawniejsze Roczniki* s. 73, 130, 240.

Literatura: O. B a l z e r. *Studium o Kadlubku*. W: *Pisma pośmiertne*. T. 1. Lwów 1934; K a r b o w i a k. *Dzieje* s. 107; W o j c i e c h o w s k i. *O rocznikach polskich* s. 168; R. G r o d e c k i. *Mistrz Wincenty Kadlubek- biskup krakowski*. Kraków 1923; K ü r b i s. *Wstęp* s. 17; Ł a g u n a, jw. s. 1-30; W. A b r a h a m. *Pierwszy spór kościelno-polityczny w Polsce*. Kraków 1900 s. 310-313 RAU WHF. T. 7

60. WISŁAW

Źródła: KDM t. 1 nr 4, 10 t. 2 nr 380, 381, 383, 397; CDP t. 1 nr 8, 11; ZDKDK cz. 1 nr 4; KMog. nr 1, 2, 5, 7; KDKK t. 1 nr 15, 21; ZDM cz. 4 nr 871; Op. Om. t. 1 s. 400 (Żyoty biskupów krakowskich); MPH t. 3 s. 357; *Najdawniejsze Roczniki* s. 79, 219.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 8; N i e s i e c k i. *Herbarz* t. 10 s. 4-5; S. Ł a g u n a, jw. s. 7-8.

61. WIT

Źródła: KDKK t. 1 nr 8, 29; *Najdawniejsze Roczniki* s. 144-145; LB I s. 158; KDM t. 1 nr 16, 26, 29; t. 2 nr 385, 410, 412, 424; CDP t. 1 nr 26; KMog. nr 18, 27.

62. WYSZON

Źródła: KDKK t. 1 nr 63, 90; *Najdawniejsze Roczniki* s. 99; KDM t. 2 nr 477; ZDKDK cz. 1 nr 12; ANNALES ks. 7-8 s. 152; Op. Om. t. 1 s. 400.

Literatura: P i e k o s i ń s k i. *Rycerstwo* t. 3 s. 163.

63. ZBIGNIEW ZE SZCZYRZYCA

Źródła: KDW t. 6 nr 84; KDM t. 1 nr 160, 168, 171, 234, 235, 243; t. 2 nr 589; KDKK t. 1 nr 138, 143, 192, 203, 256; SPPP t. 4 s. 118-124; ZDM nr 28, 904; MPV t. 1 nr 139; t. 3 nr 179; KDT nr 46; BP t. 1 nr 1258, 1491, 1492; AKLS t. 2 nr 6, 10, 11; *Najdawniejsze Roczniki* s. 192. *Literatura: P i e k o s i ń s k i. Rycerstwo* t. 3 s. 276; Z. K a c z m a r c z y k. *Polska czasów Kazimierza Wielkiego*. Kraków 1928 s. 127; W. S e m k o w i c z. *Drużyna i Śreniawa*. „Kwartalnik Historyczny” 14:1900; A. R y b i c k a-A d a m s k a. *Zbigniew ze Szczyrzyca*. „Nasza Przeszłość” 78:1992; S. Z a k r z e w s k i. *Najdawniejsze dzieje klasztoru cystersów w*

Szczyrzyca. Kraków 1902 RAUWHF. T. 45; O ż ó g. *Kultura* s. 162; S z y m c z a k o w a. *Urzednicy łączycy i sieradzczy* s. 137; J a s i ń s k i. *Uwagi* s. 83; K. T y m i e n i e c k i. *Proces polsko-krzyżacki 1320-1321*. „Przegląd Historyczny” 21:1918 s. 97.

64. ZDZISŁAW

Źródła: KDM t. 2 nr 383; KMog. nr 2, 7, 8.

THE PRELATES OF THE CRACOW CATHEDRAL CHAPTER UP TO THE BEGINNINGS OF THE 14TH C.

S u m m a r y

The Cracow cathedral chapter was ultimately organized in the beginnings of the twelfth century. In the period up to the beginnings of the 14th c. there were recorded 6 prelaties in this chapter. Their precedence is the following: decanate, archdeaconry, provostry, scholastery, cantory and custody. Cracow prelates are mentioned by their names in the sources starting from 1166. In the period under discussion which embraces ca. 170 years there were 63 active prelates in the Cracow chapter. The territorial origin has been determined for 37 of them. This number constitutes 58% of the whole number (63) of prelates. The majority of them (29) came from Polish territories: from Little Poland (23), Silesia (4), Greater Poland (1), Masovia (1). Eight prelates came from abroad to Poland; the largest number (6) came from Italy. Among the Cracow prelates one can find representatives of the prince families. In total 25 persons have been established as coming from these families. The following were dominating: Odrowąż (3 prelates), Lubowlita-Ogniwa (3), Gryf (2), Pałukoza (2), Lis (2) and Zabawa (2).

The Cracow prelates were very well educated. At least 18 prelates studied at universities. This makes 28 per cent of all (63) prelates. They usually studied at Italian universities, especially in Bologna, Padua and Rome. Most of those who graduated from universities held the prelaty of cantor (5 persons in 13 are recorded in the sources, that is 38 per cent). The scholastics were also very well educated (4 out of 11 had university degrees, that is 36 per cent) and deacons (3 out of 12, that is 31 per cent). Archdeacons, however, were relatively poorly educated (4 out of 13, that is 31 per cent); the same goes with provosts (2 out of 12, that is 23 per cent).

In the period up to the beginnings of the 14th c. we come across relatively numerous commissions of prelates from a post to a post. In view of these 12 prelates (of the total 63) held more than one prelaty. This number constitutes 19 per cent of all prelates acting in the Cracow cathedral chapter up to the beginnings of the 14th c. Out of 63 Cracow prelates, 7 (11%) held the Cracow prelaty along with honors in other chapters.

10 prelates moved from the Cracow prelaty to bishopric. Most bishops (5) held earlier the prelaty of scholastics. Many bishops were recruited from deacons (4). The least number of bishops came from archdeacons (1) and provosts (1). As many as 8 persons who held prelaties in the Cracow chapter were also active at the political stage, holding various offices in the prince or royal chancelleries. This number makes 13 per cent of all prelates active in the chapter during the period in question.

The prelates of the Cracow cathedral chapter who worked in Cracow up to the beginning of the 14th c. were all outstanding people. They fulfilled not only an important role in the life of the Church, but also took an active part in political and cultural life of the then Polish society.

Translated by Jan Klos